

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1946. G.

29. NOVEMBRI

Nr. 48 (98)

LITERATURU JAUNATNEI UN PAR JAUNATNI

Lielu un nozīmīgu darbu pašreiz veic padomju jaunatne. Katra diena vēsti par izeilmi pilsētu un lauku jauniešu sasniegumiem lielajā celtniecības darbā. Jauno paaudzi spārno un iedvesmo padomju dzīves augšupejas perspektīvas, padomju valsts, bolševiku partijas nemīnīgās rūpes par tās vispusīgu attīstību, laimīgu dzīvi. Aktīvi piedaloties socialistiskās dzīves tālākā veidošanas procesā, mūsu jaunatne nepaliek uz vietas, bet aug ar katru veikto darbu, arvien lielākas top tās prasības pret dzīvi, arvien skaidrāk tā apjauš kulturalās augsmes nepieciešamību kā priekšnosacījumu jaunām uzvarām cīņā par komunistisko nākotni. Tādu apziņu jaunatnei deva padomju vara. Katra kultūras darbinieka lielākais pienākums ir rūpīgi un gudri veidot tālāk šo apziņu, līdz galam attīrīt to no sadragātās kapitalistiskās pasaules palikušajiem sārņiem. Sevišķi svarīga nozīme šai darbā idejiskā un mākslinieciskā ziņā augstvērtīgai literatūrai, kas palīdz jaunatnei izprast dzīves daudzveidību, cildeno un zemo, sekmē sarežģīto sabiedrisko parādību izpratni. Ar mākslinieciskiem tēliem literatūra audzina jaunatnē dziļākas mīlestības jūtas pret tautu un nedzēšamu naidu pret dzimtenes ienaidniekiem, rūda jauniešu gribu un raksturu, aicina cīņā par savas tautas un dzimtenes brīvību un laimi.

Tāda literatūra arī nepieciešama mūsu republikas jaunatnei, kuras prasības pēc vērtīgiem literatūras sacerējumiem ir lielas un pamatotas, jo «padomju rakstniekiem jāpalīdz tautai, valstij un partijai audzināt mūsu jaunatni možu, kas tie savien spēkiem un nebistas nekādu grūtību» (Ždanovs).

Latvijas padomju rakstnieki šo uzdevumu vēl nav atrisinājuši, jo jaunatnei domāto darbu devums un to tematiskais loks vēl vāji atbilst mūsu jaunatnes cīņai par padomju varu, jaunā cilvēka augšanu un veidošanos, viņa jauno socialistisko attieksmi pret darbu un tautas ipašumu.

Sis apstākļi neatliekami prasa, lai visi latviešu padomju rakstnieki radītu jaunus un pilnvērtīgus mākslas darbus par jaunatni un jaunatnei visos literatūras žanros, kā to dara vecāko Padomju Savienības republiku rakstnieki.

Mūsu fabrikās un rūpnīcās jaunatne no sava vidus izvirza simtiem strādnieku stachanoviešu, kuru vārdi līdz šim nebija zināmi. Viņi droši iet novatoru ceļu, dragā agrākos priekšstatos par darba normām, viņi apgūst moderno tehniku un sāk valdīt par to, zina produkcijas pašizmaksas samazināšanas nozīmi, viņi prasīgi organizē darbu, — bet viss tas vēl nerod atspoguļojumu mūsu rakstnieku darbos, kuriem būtu jāatsedz un jāparāda lielā darba procesa jaunie organizatori ar visiem šo patriotu pārdzīvojumiem, šaubām, piedzīvotajām neveiksmēm un uzvarām. Labi uzrakstīts literārs sacerējums par šiem varonīgajiem cilvēkiem palīdzētu organizēt arī pārējo, atpalikušo jaunatni, tuvinātu to jaunatnes avangarda

pulkam, kura lielais spēks ir kolektīvais darbs un radošā enerģija.

Bagātu materiālu mūsu rakstniekiem dod padomju lauki un to jaunatne. Tur vaivs nevalda ierāvējs un ekspluatators budzis. Viņš tikai mēģina kost pretī. Lielās sociālās pārvērtības laukos deva stingru un drošu dzīves pamatu darba zemniekam, agrākajam sīkzemniekam un bezzemniekam, kura bērniem vaivs nav jāzemojas nekādu lielgruntnieku priekšā un nav jābaidās par savu rīdīnu. Lauku darba jaunatnē veidojas jauna, padomju cilvēku apziņa, kas viņu droši vada cīņā par darba zemniecības pārtikušu un kulturalu dzīvi. Lielu darbu lauku jaunieši un jaunietes, sevišķi komjaunieši, veic MTS, darba zemnieku saimniecībās. Viņi cīnās par augstām ražām, vada traktorus, veic ievērojamu kultūras darbu pagastos un ciemu padomēs, palīdz atmāskot budžu nelietīgo rīcību un stiprina padomju varu laukos. Idejiski saturīgi un mākslinieciski vērtīgi rakstnieku darbi par lauku jauniešu dzīvi vēl vairāk veicinātu viņu saimniecisko un politisko aktivitāti.

Runājot par literāro sacerējumu šīdienes tematiku jaunatnei, jāpievērš vislielākā vērība mūsu skolām, tehnikumiem un augstākajām mācību iestādēm, kur mācās desmiti tūkstoši jauniešu un bērnu. Rakstniekiem ar saviem darbiem jāiepoļē jauniešos nemīnīgās alkas pēc zinātnes un cilvēces kultūras lielāko sasniegumu apgūšanas, mīlestība uz grāmatām, parādot atsevišķu skolnieku vai studentu garīgās augšanas procesu padomju mācības iestādēs. Līdz šim latviešu padomju rakstnieki nav uzrakstījuši par mūsu nākamo fabriku, rūpnīcu, dzelzceļu utt. kvalificēto strādnieku kalvi — amatniecības un fabriku, rūpnīcu skolām, kur mūsu jaunieši un jaunietes apgūst visdažādākās specialitātes, lai pēc tam stātos grandiozajā tautas saimniecības atjaunošanas un jauncelms darbā.

Tikai nepieciešami pozitīvi mākslinieciskā tēlā atveidoti padomju meiteni. Pirmās tūkstošnieces mūsu republikā bija VEFA komjaunietes. Ar savu darba entuziasmu viņas izraisīja desmitu un simtu jauniešu, kā arī vecākās paaudzes strādnieku darba enerģiju un no vienkāršām strādniecēm, uz kuru darba vērtību daži sākumā raudzījās skeptiski, izvirzījās republikas labāko patriotu pulkā. Kas bija tādas un viņām līdzīgās meitenes kapitalistiskās iekārtas apstākļos? — Nepilnvērtīgi strādnieki kapitalistu uzņēmumos, pazemoti, beztiesīgi cilvēki. Padomju iekārtā nodrošināja viņām iespēju pilnībā izvērst savas spējas. Tā tas ir ne tikai pilsētās, bet arī laukos. Kā un kāpēc varēja samērā īsā laikā izaugt tādas darba virtuozes — lūk, vesela interesanta un pievilcīga tema, par kuras atveidošanu mākslas tēlos jaunatne būs pateicīga mākslinieciskā vārda radītājiem.

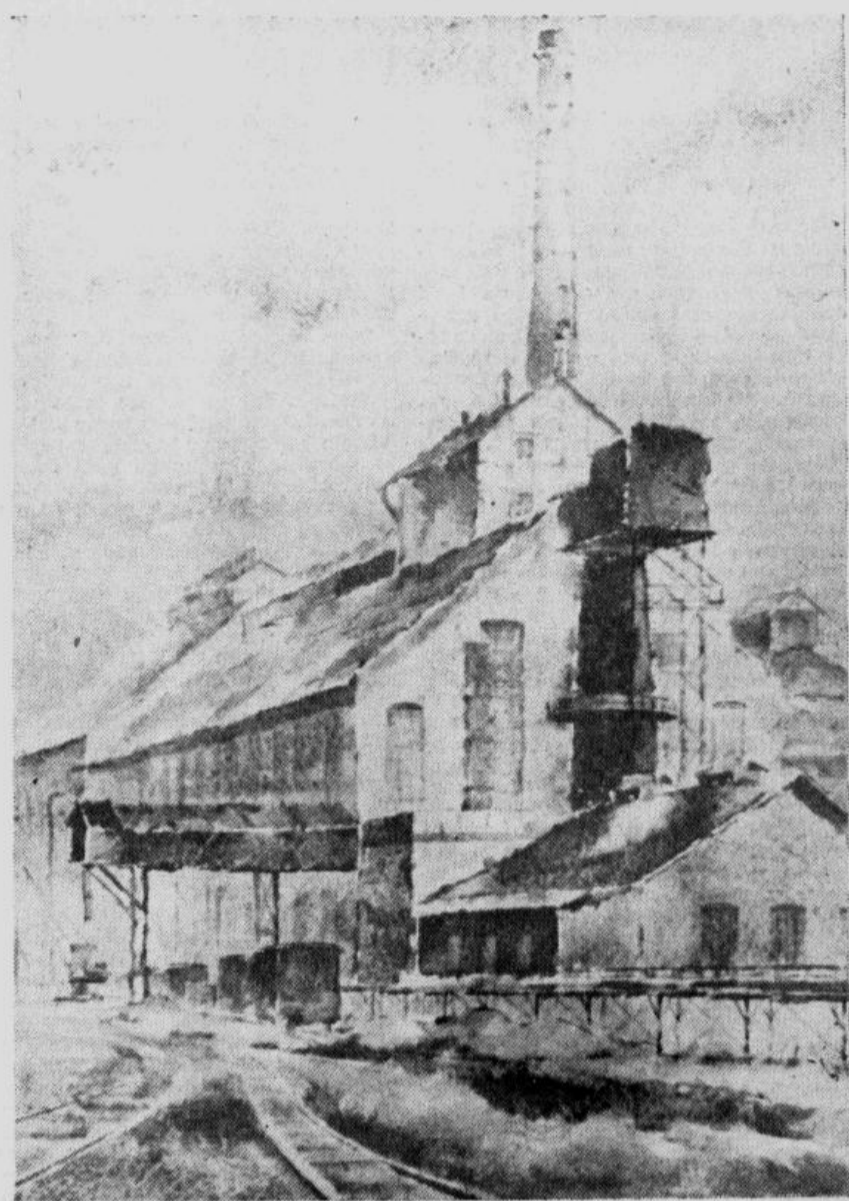
Daži mūsu rakstnieki samērā daudz rakstījuši par mūsu jaunatnes pie-

dalīšanos Lielajā Tēvijas karā. Bet tas jāuzskata tikai par ievada vārdu latviešu tautas labāko dēlu un meitu varonīgo cīņu pret vācu okupantiem epopejas attēlojumā. Ja krievu padomju literatūrā radušies tādi izcili darbi kā Fadejeva «Jaunā gvarde», Katajeva «Pulka dēls», Aligeres «Zoja», Antokolska «Dēls» u. c., tad latviešu padomju rakstnieki pagaidām nav devuši šiem darbiem līdzīgus sacerējumus. Sevišķi tas sakāms par jauno patriotu-partizanu cīņām, kurās parādījās nesalaužama socialistiskās dzimtenes varonīgo aizstāvju griba uzvarēt ienaidnieku, padomju cilvēka izcilās morālās īpašības visu grūtību pārvarēšanā, viņu dziļā idejiskā pārliecība. Gaida pienācīgu attēlojumu mūsu literatūrā arī latviešu evakuējušās jaunatnes pašizlīdzīgais darbs Tēvijas kara gados — sovchozos un kolehozos, fabrikās un rūpnīcās, kur tā kala ieročus uzvarai. Literatūrai jāapgaismo arī mūsu jaunatnes dzīve un cīņas vācu fašistu okupētajā Latvijā, kad latviešu tauta pārdzīvoja visdrūmākos gadus savā vēsturē.

Daudz spilgtu tautu draudzības piemēru dod padomju ikdienas dzīve. Katrā republikas rūpnīcā un iestādē, uz dzelzceļiem un celtniecībā strādā dažādu tautību jaunatne. Darbs to saliedē vienā radošā kolektīvā, kas veic nozīmīgu dzīves atjaunošanas un jauncelms darbu. Vīpus vieno viens cēls mērķis — roku rokā, pārvarot visus šķēršļus, celt komunistisko iekārtu. Rakstniekiem savos darbos ir visādi jāveicina šo skaistāko — tautas draudzības jūtu padziļināšanu jaunatnē, uzskatot šo darbu kā vienu no svarīgākajiem jaunatnes ideoloģiskās audzināšanas uzdevumiem.

Kā idejiskās frontes cīnītājiem mūsu vārda mākslinieciskiem, radot darbus jaunatnei un par jaunatni. Jāvādās no principa — parādīt tai padomju varas priekšrocības, socialistiskās dzimtenes spēka un neuzvaramības avotus, neaprobežotās attīstības perspektīvas, lai rosinātu jauniešos domas par gaišo nākotnes dzīvi, kuras labad atdevuši savas dzīves viņu tēvi un vecākie brāļi cīņā par padomju varu ar vācu fašistiskajiem okupantiem Tēvijas kara kauju laukos.

Latviešu padomju rakstniekiem veicams liels jaunatnes ideoloģiskās audzināšanas darbs. To nevarēs veikt vienā pagāmiēnā, — tas prasīs laiku un piepūli, bet atlikt uz rītu to nevar. Oriģinālas literatūras darbu radīšanai mūsu jaunatnei jāvelti izcila nozīme, jo tikai tad tā varēs tieši un skaidri atbildēt uz mūsu jaunatni interesējošiem jautājumiem, pilnībā iespējsties visās tās dzīves porās, saprast viņu un sekmēt tās komunistisko audzināšanu. Tikai tadā kārtā mūsu rakstnieki ar vislabākajām sekmēm izpildīs bolševiku partijas norādījumus, palīdzot «... partijai un tautai audzināt jaunatni tadā garā, lai tā būtu bezgalīgi uzticīga padomju iekārtai un pašizlīdzīgi kalpotu tautas interesēm» (Ždanovs).

Atjaunotā Jelgavas cukurfabrika

E. Jurķelis

Rīgā cels pieminekli V. I. LEŅINAM

Valdība nolēmusi Rīgā celt pieminekli Vladimīram Iljičam Leņinam. Mākslas lietu komiteja pie PSRS Ministru Padomes jau uzdevusi Staļina premijas laureatam skulptoram V. I. Ingalam izstrādāt pieminekļa projektu. Arhitektūras lietu pārvalde pie LPSR Ministru Padomes izvēlēsies vienu no redzamākajiem republikas archi-

tektiem, kura uzdevums būs palīdzēt izstrādāt projektu un izveidot pieminekļa arhitektonisko daļu. Pieminekļa celšanas darbus sāks 1947. gadā.

Arhitektūras lietu pārvalde pie LPSR Ministru Padomes organizē plašu Rīgas iedzīvotāju aptauju, nolūcā atrast labāku vietu pieminekļa celšanai.

Teatra darbinieku un dramaturgu Vissavienības sanāksme

No 18. līdz 20. novembrim Maskavā notika teatra darbinieku un dramaturgu Vissavienības sanāksme. Sanāksmē bija organizējusi PSRS Mākslas lietu komiteja un Padomju rakstnieku savienība, sakarā ar VK(b)P CK norādījumiem lēmumā «Par dramatisko teatru repertuaru un līdzekļiem tā uzlabošanai».

Savā referatā Mākslas lietu komitejas galvenās teatru pārvaldes priekšnieks J. Kalašņikovs pastāstīja par teatru darba pārkārtošanu.

Interesantu, saturīgu runu par dramaturģiju, teatru un dzīvi teica K. Simonovs, viņš runāja par padomju dramaturģijas idejisko būtību, par padomju mākslas pieaugušajiem uzdevumiem, sakarā ar VK(b)P CK lēmumiem.

Referatu par padomju dramaturģijas sacerējumiem 1946. gadā lasīja Nopelniem bagātais mākslas darbinieks P. Markovs. Ziņojumus par teatru un dramaturģiju sadarbību sniedza Leņina komjaunatnes vārdā nosauktā Maskavas teatra mākslinieciskais vadītājs I. Bersejevs, Ivana Franko vārdā nosauktā Ukrainas dramatiskā teatra direktors G. Jura, Rustaveli vārdā nosauktā Gruzijas dramatiskā teatra mākslinieciskais vadītājs A. Vasadze.

Debatēs piedalījās režisori, aktieri, dramaturģi, kritiķi, periferijas teatru vadītāji. Viņi stāstīja par VK(b)P CK vēsturisko lēmumu milzīgo nozīmību padomju teatra attīstībā, par to, ka teatri realizē šos lēmumus.

Diemžēl, teatru pārkārtošanās ne visur notiek pietiekami ātri un dziļi. Daži Maskavas teatri pēc VK(b)P CK lēmumiem vēl nav uzveduši jaunus ie-

studējumus par laikmetīgām temām. Par to stāstīja PSRS Mākslas lietu komitejas priekšsēdētājs M. Chrapčenko. Pārmetot Kameron teatrim, Maskavas Padomes teatrim un citiem galvaspilsētas teatriem, ka viņi vāji strādā, lai sniegtu jaunus iestudējumus, b. Chrapčenko atzīmēja, ka Leņingradas teatru par godu Oktobra revolūcijas 29. gada dienai spējuši sniegt vairākas izrādes par laikmetīgām temām.

PSRS Tautas mākslinieki A. Jabločkina, S. Mičehals, KPFSR Tautas mākslinieks J. Zavadskis un citi runāja par padomju teatru mākslinieciskās augšanas jautājumiem, par aktieru un režisoru meistarības celšanu, jauno mākslas darbinieku audzināšanu.

Dramaturģi A. Korneičuks, B. Čirskovs, G. Mdivani savas runas bija vēltījuši dramaturģu un teatru sadarbībai jaunu padomju lugu radīšanā.

Plaši tika apspriesti jautājumi par teatra kritikas nozīmi un uzdevumiem. Par to runāja dramaturģis L. Maļugins, kritiķi G. Bojadžijevs, L. Juzovskis, P. Novickis un citi.

Bez tam vēl debatēs piedalījās b. b. Amitovs (Kramatorska), Antadze (Kutaisi), Austrins (Rīga), Belovs (Penza), Gorčenkovs (Satiras teatris), Georgijevskis (Kaļiņina), Lutorovičs (Minskā), Stains (Maskava), Pokrovskis (Gorkija), Čičerovs (PRS drāmas sekcija).

Sapāksme pieņēma aicinājumu visiem valsts dramaturģiem un teatru darbiniekiem.

Ar lielu pacilātību sanāksmes dalībnieki pieņēma apsveikumu biedram Staļinam.

Sakarā ar Nekrasova dzimšanas 125. gadadienu

VLKJS Centrālā Komiteja pieņēmusi lēmumu par komjaunatnes organizāciju piedalīšanos Nekrasova dzimšanas 125. gadadienas atzīmēšanā.

Uzskatot mūsu Dzimtenes lielā patriotā, dzejnieka un demokrata dzīves un darbu popularizēšanu par lielās nozīmības darbu, VLKJS CK uzdeva visām komjaunatnes organizācijām aktīvi piedalīties ievērojamās jubilejas atzīmēšanā.

VLKJS CK ieteic apgabalū, apvidū, republiku komjaunatnes CK rīkot komjauniešu un jauniešu sapulces pilsētās un rajonu centros ar referātiem par lielā dzejnieka demokrata dzīvi un darbiem; uzņēmumu, kolehožu, mācību ie-

stāžu komjaunatnes organizācijām rīkot jaunatnes sapulces, literāri mākslinieciskus vakarus ar referātiem un pārrunām par dzejnieka dzīvi un darbiem, organizēt viņa darbu lasīšanu un mākslinieciskās pašdarbības uzstāšanos.

VLKJS CK uzdod komjaunatnes organizācijām palīdzēt bibliotekām Nekrasova darbu propagandēšanā, jauno lasītāju vakaru un lasītāju konferenču rīkošanā; piedalīties dzejnieka dzīves un darbu izstāžu rīkošanā bibliotekās, klubos; uzdod organizēt sienas avīžu, literāru žurnālu izdošanu par godu Nekrasova dzimšanas 125. gadadienai.

VLKJS CK uzdeva jaunatnes avīžu

un žurnālu redakcijām plaši apgaismot Nekrasova darbu sabiedriski politisko nozīmi.

Valsts literatūras muzejs 500 eksemplāros izdod dzejnieka dzīvei un darbam vēltītu ceļojošu biblioteku — albumu, kurā sakopotas Nekrasova, viņa radnieku un pazīstamo ģimenes, vietu, kur viņš dzīvojis un strādājis, fotogrāfijas, viņa izdoto darbu ilustrācijas, rokrakstu foto kopijas, izmeklētu rakstu un dzejnieka vēstuļu teksti, laika biedru kritiskās atsauksmes par Nekrasovu.

Nekrasova jubilejas gadadienas gadījumā muzejs izdos N. Stepanova grāmatu — «N. A. Nekrasovs».

LEŅINGRADAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS PREZIDIJĀ

Leņingradas Rakstnieku savienības valde organizē radoša darba sakarus ar Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Kareļu-Somu padomju rakstnieku organizācijām, kā arī ar Pskovas un Novgorodas apgabala literatūras darbiniekiem.

Nesen V. Sajanovs iepazīstināja Leņingradas Rakstnieku savienības prezidiju ar sava brauciena uz Pskovu re-

zultātiem. Pskovā dzīvo un strādā vairāki Rakstnieku savienības biedri, tāpat arī jauni dzejnieki un prozaīki, tai skaitā aktīvs partizanu preses dalībnieks Ivans Vinogradovs. Apgabalā dzīvo arī apdāvināti teicēji.

Turpmāk Leņingradas rakstnieki Pskovā sistemātiski rīkos literatūras vakarus, referātus un konsultācijas.

LATVIJAS PADOMJU KOMPONISTU UZDEVUMI

VK(b)P CK vēsturiskie lēmumi par literatūras un teātra jautājumiem radīja visdziļāko interesi arī Padomju Latvijas komponistiem, dziļi savijot visu, kam rūp mūsu muzikas mākslas pareiza attīstība un plauksme. Nesēnais Vissavienības komponistu savienības orgkomitejas paziņotais plenums, kas notika Maskavā un kurā piedalījās arī latviešu padomju muzikas pārstāvji, apsprieda jaunus uzdevumus, kas izriet no partijas norādījumiem un kuros noteikti soļi šo uzdevumu atrisināšanai. Tie paši jautājumi nodarbināja arī Padomju Latvijas komponistus. To apspriešanai bija veiktas vairākas speciālas sanāksmes, tie ir visas mūsu jaunrades dzīves centrā. Visiem, kas pazīst muzikas jaunrades apstākļus buržuāziskā valstī, apstākļus, kuros Latvijas komponisti atradās gadu desmitiem ar to idejisko tukšumu, individualismu, atrautību no dzīves īstenības, ar to noslēgti personīgo pārdzīvojumu kultu — tiem, kas visu to pazīst, pašreizējais pagrieziena latviešu komponistu apziņā būs sevišķi nozīmīgs.

Latvijas padomju komponistus aug un veidojas apziņa par muzikas darba sabiedrisko nozīmi, par to, ka komponistam ar savu jaunradi jāatbilst tautas, padomju laikmeta prasībām.

Jau pirmais LPSR Padomju komponistu savienības plenums, kas notika pavasarī, parādīja neapšaubāmu latviešu padomju komponistu sasniegumus. Visplašāko ievērojamo izpildījumu Jāzeps Medīna. Jāņa Ivanova simfonijas. Atzīmējami Pēteris Barisona, Anatola Liepiņa u. c. simfoniskie darbi, lielas formas kora darbi par padomju tematiku, kādi ir Jāz. Medīna «Pēc kaujas», Pauls Licīte «Dziesma par Stalīnu»; Anatola Liepiņa, Jāņa Ozoliņa, Makša Goldina, Sergeja Krasnojorova kora dziesmas; Jāz. Medīna, Jēk. Medīna, Jāņa Keipiņa kamerdarbi; Arvīds Zilinskis, Jāzeps Medīna, Margāra Zariņa, Laumas Reinholdes solo dziesmas. Bet arī jau tad atklājās dziļā idejiska satura trūkums, pārmērīgs subjektīvisms, bieži novecojušos tradīciju piekoptāšana, domu šaurums, kas dažkārt piemīt jaunākās un vidējās paaudzes komponistiem. Tas pa daļai tāpēc, ka šie komponisti sākuši veidoties buržuāziskās iekārtas smacējošā atmosfērā.

Neapšaubāmi, ka jau pirmais plenums latviešu padomju komponistus stipri veicināja interesi par padomju mākslinieciskajiem uzdevumiem. Viņi sāka tieši sajūt radošās saites ar citām Padomju Savienības tautām un vispirms ar lielo krievu tautu. Vairojās komponistu darba aktivitāte. Jaunrades sanāksmēs manāmi cēlas darbu apspriešanas idejiskais līmenis.

Padomju Latvijas komponistu pašreizējais svarīgākais uzdevums ir — parādīt savā jaunradē mūsu padomju īstenību. Tautas — uzvarētājas, padomju cilvēku tēliem, latviešu — Tēvijas kara dalībnieku, jaunās dzīves cēlāju tēliem jātop par mūsu mākslas pamattēliem. Nevien komponists nedrīkst paļauties šim temam, ja viņš grīb, lai tauta mīl viņa darbu. Latviešu komponistiem ar saviem darbiem jāpalīdz veidot padomju dzīvi savā jaunajā republikā, jāpalīdz pārvarēt buržuāziskā nacionālās ideoloģijas atliekas, kas vēl traucē jaunās dzīves augsmi.

Jāatzīst, ka šai nozarē vēl ļoti maz kas padarīts. Vissāpīgākais pašreiz jautājums par masu žanriem — kora un estrādes dziesmām. Grūtības vēl paliek tas apstāklis, ka Latvijā trūkst īstu šo žanru tradīciju. Masu dziesmas funkcijas līdz šim lielā mērā pilda zemnieku tautas dziesma. Kuplejveidīgās, sentimentālās, vācu muzikas tēkmetās «ziņģes», kas savā laikā potētas tautai, nevar būt par augstus šodienas jaunrades. Lielākajam plaši izplatīto kora dziesmu vairumam piemīt četrbalsīgs salikums, attīstīta fak-

tura un daudz maz «simfonizēta», tikai nē strofiska uzbūve. Estrādes žanra solo dziesma Latvijā eksistēja tikai specifiskā vakareipiskā «nakts lokala» muzikas nozīmē. Tādēļ mūsu komponisti bieži vien ne labprāt komponē kupljeveidīgas, strofiskas kora vai solo dziesmas, jo daudzu priekšstatā tās saistās ar «zemajiem», «kompromitētajiem» žanriem.

Latviešu padomju masu dziesmas radīšana, kurai liela audzinošā nozīme, ir latviešu komponistu neatliekams uzdevums. Par paraugiem šai ziņā jāizvēlas krievu padomju masu dziesmu labākie sasniegumi. Liekas, ka, apgūstot vienkāršāku, pieejamāku kora fakturu, paturot tautas dziesmā tuvas intonācijas, izveidojot spilgtu emocionālu un iedarbīgu melodiku, tādā kārtā tiks atrisinātas arī latviešu padomju masu dziesmas stila problēmas. Zināmus pamatus šinī virzienā likuši daži komponisti, kas Tēvijas kara laikā darbojās Padomju Savienībā. Tās ir Jāņa Ozoliņa, Makša Goldina Tēvijas kara dziesmas, Anatola Liepiņa dziesmas, kas padomju masu dziesmas stilistikās pazīmes cenšas savienot ar latviešu kora kultūras tradīcijām. Viņa «Dziesma par Padomju Latviju» kļuvusi par mūsu republikas otro himnu. Nesēnā padomju dziesmu konkursā radās pietiekami labi pionieri, bērnu un masu dziesmu paraugi (Jāz. Medīns, Jēk. Graubiņš, E. Udris).

Jauni darbi par padomju tematiku daudz sekmīgāk rodas lielas formas kora dziesmas žanrā. Pēdējā laikā radušies Alfreda Kalniņa, Pēteris Smilgas kori. Par dziļi nozīmīgu grības uzskatīt mūsu vecākā un ievērojamākā komponista Alfreda Kalniņa pievēršanos padomju tematikai. Viņa koris «Pakāpies kalnā» rakstīts ar dziļu izjūtu un lielu vokāli polifonisku meistarību. Diemžēl fakturas smagums nelauj izlietot šo kori pašdarbības repertuārā. Solo dziesmā līdz šim dominē personīgas liriskas noskaņas, pasīva dabas kontemplācija, pazemināts emocionālitates tonuss, bieži vien atrodamas salonveidīgas pieskaņas. Spilgtu padomju tematikas izpaudumu te vēl nav daudz. Varētu pieminēt Jāz. Medīna, dažas A. Zilinskis, M. Jansona, M. Zariņa, P. Licītes kompozīcijas. Nereti, atsprādājot padomju tematiku, komponisti rīkojas pavirši, attēlojot to vecajiem intonācijas un fakturas līdzekļiem, ar vēlinā romantisma epigoniskajām salona muzikas tradīcijām. Brīžiem tas novērojams arī apdāvināto komponistu A. Zilinskis, J. Keipiņa, L. Reinholdes darbos.

Latviešu padomju komponistiem jākultivē arī pieejamās dziesmas stils, ko neapgrūtina pārmērīgs fakturas balsts, ar skaidru, pieejamu melodisku līniju.

Zināmi sasniegumi gūti instrumentālās kamermuzikas laukā, kas pa daļai atzīti jau pavasara plenumā. Pēdējā laikā gan arī te parādījās zināmas vakareipiska formalisma tendences. Jaunā komponista Jāņa Licīša pirmais stīgu kvartets, neraugoties uz apdāres formas meistarību, rakstīts jūtāmā Hindemita, Regera, vācu «linearisma» ietekmē. Zināmas brīesmas rada tas apstākļi, ka vairums biedru neprata saskatīt šīs muzikas idejisko novirzību. Komponista jauneklīgo sparū, virtuozitāti lineāru veidojumu kombinēšanā, kas melodiski nabadzīgi, neskaidri tonu iekārtā, daudzi noturēja par īstu temperamentu, emocijas tiešamības izpausmi. Tas liecina par kritiskas domas nespeidību, kas dažkārt vēl neprot iedziļināties muzikas stila idejiskā būtībā.

Simfoniskajā žanrā stāvoklis relatīvi labāks. Pēdējā laikā simfonisko darbu lielākajā vairumā dominē padomju tema. Padomju varas nodibināšanās Latvijā, atbrīvotā cilvēka prieks, — tāds ir Jāzeps Medīna 3. simfonijas saturs. Jāņa Ivanova 5. simfonijas un Anatola Liepiņa 1. simfonijas varonis ir pa-

domju cilvēks Tēvijas kara gados. Tai pašai temai veltītas Dmitrija Kuļkova un N. Grīnfelda kantātes. Patlaban Jānis Ivanovs raksta 6. simfoniju, kuras tema būs mūsdienu cilvēks, padomju Latvijas cēlājs. Interesants nodoms ir Margāra Zariņa programmatiski simfoniskajam ciklam, kurā viņš grīb attēlot iespaidus socialisma valsts galvaspilsētā Maskavā.

Latvijas padomju muzikas jaunrades apskata nobeigumā daži vārdi jāsaka par kritiku un muzikas zinātni. Stāvoklis šais nozarēs pilnīgi neapmierināms. Mūsu kritikai, kā mutiskajai, tā arī presē, trūkst dziļuma un principialitātes, trūkst prasmes saistīt idejiski principālo nostādni ar muzikas parādību specifiku.

Mums ir pietiekami kompetentu profesionālu muzikologu kadri. Bet izveidojusies buržuāziskās muzikas zinātnes ietvaros, viņi vēl nav pietiekami apguvuši padomju muzikas zinātnes metodes. Viņu darbs bieži vien aprobežojas ar pētījumu parādību aprakstīšanu un fakturu reģistrēšanu. Mūsu komponisti tādu kritikas līmeni jau pāraguši. Piemēram, nevienam nav devis planšas, izsmeltošas analīzes par J. Ivanova 5. simfoniju, kas atsegtu tās formas un satura problēmas. Vajadzība pēc tādiem darbiem ir ļoti liela. Bieži vien mūsu kritika nokļūst, cenšas nepamanīt komponistu jaunrades kļūdas, baidoties apvainot biedru, sabojāt attiecības. Tas tikai kaitē kā komponista, tā visas mūsu jaunrades attīstībai. Šāds stāvoklis noteikti jāizbeidz. Šai ziņā lielāka palīdzība nepieciešama arī no Vissavienības Padomju komponistu savienības orgkomitejas. Periodiskajai jāorganizē Maskavas un Leningradas muzikas zinātnieku izbraucieni uz Latviju, kā arī jāpraktizē mūsu muzikas zinātnieku braucieni uz Maskavu u. c. Ļoti mazā skaitā Latvijas padomju muzikā saņem padomju muzikas zinātnisko literatūru un periodiku.

Latvijas padomju komponistu galvenais šodienas uzdevums ir aktivizēt savu jaunradi, ātrāk ieslēgties mūsdienu interešu un izjūtu lokā, padarīt padomju tematiku, padomju cilvēka attēlošanu par savas jaunrades galveno un dominējošo motīvu.

Latvijas Padomju komponistu savienībai savs darbs jāpārskatīta, lai tā visiem spēkiem palīdzētu komponistiem veikt šos uzdevumus.

Vispirms ievērojami jāceļ Komponistu savienības jaunrades dzīves intensitāte. Ja 1945.—46. g. notika 24 jaunrades sanāksmes (atskaitot plenumu), tad jaunajā, 1946.—47. g. to skaits divkārtējais, t. i., jaunrades sanāksmes top par iknedēļas pasākumu. Organizējam masu žanru un muzikas zinātnes sekciju darbību. Lielāka vērība tiks pievērsta Komponistu savienības biedru idejiski politiskā līmeņa celšanai. Visiem komponistiem jāapgūst «marxisma-leninisma teorija, mūsdienu cilvēka progresīvais pasaules uzskats. Daudz intensīvākai jāklūst jaunrades apmaiņa ar brālīgajām republikām, jāorganizē ciešākas saites ar Vissavienības Komponistu savienības orgkomiteju. 1947. gadā paredzēts organizēt jaunu LPSR Padomju komponistu savienības jaunrades plenumu, kas būs veltīts padomju tematikai.

Latvijā ir stiprs profesionāli augstvērtīgs komponistu kolektīvs, kura spējas pilnā mērā netiek izmantotas. Nenogurstoši strādājot savā idejiski politiskā līmeņa celšanā, pareizi virzot savas mākslas izteiksmes līdzekļu meklējumus, mācoties no tautas muzikas bagātīgās krātuves, apgūstot krievu klasisko un padomju komponistu pieredzi un latviešu veco skaņu meistarību izcilos sasniegumus, — mūsu komponisti atradīs valodu, kas tuva un saprotama tautai, spēš parādīt savā mākslā mūsdienu cilvēku, kas izcināja uzvaru Tēvijas karā, spēš parādīt jaunās dzīves cēlāju, jaunās Padomju Latvijas cilvēku. Latvijā Padomju komponistu savienība acina visus savus biedrus, visus vadošos muzikas darbiniekus roku rokā ar visu padomju tautu cīnīties par lielo vēsturisko uzdevumu izpildīšanu, kurus mums nosaka partija un tauta. N. Grīnfelds

Filma par Oktobra revolūcijas 29. gadadienas svinībām Rīgā

Rīgas kino kronikas studija izgatavoja jaunu dokumentālu filmiņu, kurā attēlotas Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 29. gadadienas svinības Rīgā.

Pirmā aina — 7. novembra agra rīta stunda. Ielās tikai reti gājēji. Rīga vēl klusa, bet drīz tā modīsies svētkiem.

Nākamā aina — atmoda Rīgas republikāniskajā bērnu namā. Aukle mazaizēm pasniedz skaistas svētku dāvanas.

Tālāk — skats Tēvijas kara varoņa, bijušā partizanu komandiera Vilhelma Lailiņa ģimenē, kas pošas lielajiem svētkiem.

Sākas rosība Rīgas ielās, laudis pulcējas demonstrācijai. Redzam LPSR Zinātņu Akadēmijas prezidentu Lejību, slaveno audēju stachanovieti Elizabeti Saveljevu ar darba biedrēm.

Uzvaras laukumus. Baltijas kara apgabala karaspēka pavēlnieks armijas ģenerālis Bagramjans pieņem karaspēka paradi. Ģenerālis Bagramjans tribīnē — Latvijas Padomju republikas valdības un Latvijas Komunistiskās (bolševīku) Partijas Centrālās Komitejas vārdā un uzdevumā viņš apsveic karavīrus un darbaļaudis.

Sākas svinīgais karaspēka maršs. Stingrā kopsolī, cieši saliedētā ierindā soļo Padomju Armijas — uzvarētājas vie-

nības. Iet slavenie Baltijas jūrnīki — mūsu dzimtenes jūras robežu sargi. Načimovieči — nākamie padomju jūras flotes virsnieki un admirāli. Latviešu gvardes divīzijas karavīri, kas Lielajā Tēvijas karā nostāigājuši uzvaras ceļus no Maskavas līdz Baltijas jūras krastiem. Varenā, pirmšķirīgā Padomju Armijas kaujas tehnika — lielgabali, viegļie un smagie tanki.

Kā milzīga straume pār Uzvaras laukumu plūst Rīgas darbaļaudu demonstrācija. Tautu sveicina Latvijas Komunistiskās (bolševīku) Partijas Centrālās Komitejas sekretārs biedrs Kalnberziņš, Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājs akademiķis Kirhenšteins un citi vadošie partijas un valdības darbinieki.

Demonstrantu kolonu priekšgalā — Rīgas izcilāko uzņēmumu kolektīvi, kas jau izpildījuši ražošanas gada plānu. Vairāk nekā 200.000 Rīgas darbaļaudu demonstrē uzticību un mīlu savai Padomju Dzimtenei un lielajam Stalīnam, savu gatavību cīnīties par ceturtais valsts piecades plāna izpildīšanu.

Vakars. Rīga mirdz svētku ugunis. Krāšņi dekorētie teātri, kino un strādnieku klubi viesmīlīgi uzņem tūkstošiem ļaudu. Pie svētku galdā pulcēju-

TAUTAS MĀKSLAS SKATE

Strādnieku un kalpotāju muzikālo un deju kolektīvu pašdarbības skates rezultāti

Lielā Oktobra socialistiskā revolūcija nodeva mūsu zemes darba ļaudu masu īpašumā visas materiālās un garīgās vērtības, kas radītas tautas gadsimtu darba rezultātā.

Māksla — tautas garīgās kultūras vērtīgākā krātuve. Lenīns mācīja, ka «Māksla pieder tautai, ar savām dziļākajām saknēm tai jāsniedz visplašākajās darba ļaudu masās. Šai mākslai jābūt saprotamai masām un jāmiļā tā. Tai jāapvieno šo masu jūtas, domas un grības, jācēl tās, Tai jānodod šais masās mākslinieciskais jautājums tie.»

Mūsu zemē mākslinieciskā pašdarbība ieguvusi ļoti plašu vērtību. Gandrīz 3 miljoni strādnieku, kolchoznieku, inženieru, zinātnes darbinieku, skolu jauniešu, padomju karavīru — mākslas mīlošu, organizēti vairāk nekā 100 tūkstoš dramatiskajos, muzikas, kora, deju, tēlojošās mākslas un daudzus citos pulciņos. Mākslinieciskajai pašdarbībai ir liela nozīme darba ļaudu komunistiskā audzināšanā un viņu kulturalās atpūtas organizēšanā.

Pagājušajā gadā bija sarīkota pašdarbības kora Vissavienības skate. Skatē piedalījās 10 tūkstoš kora kolektīvu, kas apvienoja sevi 200 tūkstoš strādnieku, kalpotāju un viņu ģimeņu locekļu — dziesmu mīļotāju, un daudzus simtus solistu vokālistu. Skates koncertus apmeklēja vairāk nekā miljons skatītāju.

Muzikālo un dejas kolektīvu Vissavienības skate, ko 1946. gadā rīkoja VACP un Mākslas lietu komiteja, bija spilgtā tautas tauntā demonstrācija, tā parādīja mākslinieciskās kultūras uzplaukumu mūsu zemē. Skate parādīja lielu mākslinieciskās kultūras pieaugumu mūsu dzimtenes tautās, plašu darba ļaudu masu milzīgo radošo interesi par mākslu un bija liels notikums mūsu zemes kultūras dzīvē. Skatē piedalījās ap 300 tūkstoš dažādos deju un muzikas kolektīvos apvienojus cilvēku. Pašdarbības kolektīvu koncertus skates laikā apmeklēja vairāk nekā 20 miljonu skatītāju.

Padomju Savienības apgabalos un republikās skates noslēguma koncertiem bija izmeklēti 2300 cilvēku, kas pārstāvēja visu savienoto republiku un 27 Krievijas Federācijas apgabalu un autonomo republiku māksliniecisko pašdarbību.

Labāko mūsu valsts pašdarbības kolektīvu noslēguma koncerti, kas notika Maskavā, bija tautas mākslas uzplaukuma spilgtā demonstrācija. Šais koncertos savu meistarību parādīja dažādi muzikālie un deju kolektīvi — tautas un raksturdeju ansambļi, klasiskā baleta pulciņi, simfoniskie, pūteju un stīgu orķestri, džezi, banjānistu grupas, nacionālo muzikas instrumentu ansambļi, senu tautas instrumentu spēlētāji.

Daži kolektīvi skatē parādīja spilgtas choregrafiskas miniatūras, kas apdzied darbu: tāda bija kareliešu deja «Tā auz vadmalu», deja «Vinogu novākšana» rūpniecības «Ararats» (Armenija) pulciņa izpildījumā.

Lielākais vairums deju kolektīvu noslēguma koncertos uzstājās ar tautas dejām. Sevišķi jāatzīmē b. Ustinovas iesūtītā krievu deju Maskavas arod-biedrību apvienotā kolektīva izpildījumā. Lielu un pelnītu atzinību ieguva Gruzijas dejojāji, tējas rūpniecības arod-biedrības un subtropisko sovocho strādnieku kolektīvs. Brīnšķīgas, patiesas skaļstuma aparatas dejas Maskavā parādīja Latvijas, Lietuvas un Igaunijas klubu kolektīvu dalībnieki. Neaizmirstamas plastiskās uzbeķu dejas, tādāku karavīra dejas straujais ritms, dzirkstošais «Moldavanesku» prieks, temperamentīgais ukraiņu «Hopaks», aizkarpatiešu «Arkans», baltkrievu «Putenis». Choregrafijā vērojami interesanti mēģinājumi izmantot tautas deju motīvus tematiskās programās, nelielos baleta uzdevumos. Pašdarbības kolektīvi savos uzdevumos izmanto padomju īstenības temas, cenšas radīt padomju cilvēka tēlu.

Lai veicinātu pašdarbības deju attīstību, jāizmanto visi choreografijas žanri. Tautas dejas, rakstura dejas, plastika — visu to var izmantot un jāizmanto pašdarbības jaunrades praksē. Tomēr šai galvenajam uzdevumam jābūt mūsu īstenības, padomju cilvēka dzīves un sadzīves iemiesošana mākslinieciskos tēlos.

Ļoti daudz radošas dažādības rādīja arī muzikas pašdarbības kolektīvi.

Urāli mašīnrūpniecības strādnieki, inženieri un tehniķi izveidojuši teicamu simfonisko ansambli. Šim kolektīvam raksturīga laba gaume un augsta repertuāra prasības. Sekmīgi uzstājās Latvijas Arod-biedrību centrālā strādnieku kluba simfoniskais orķestris. Pūteju orķestru repertuārā ir klasiskie Čaikovska, Berliozs darbi un padomju komponistu — Ipolīta Ivanova, Hačaturjana, Šaporina, sacereģu. Teicamu iespaidu radīja Leningradas kultūras nama neapolitānisku instrumentu orķestra gaumīgais izpildījums. No gaumīgas un vecvecajiem kokļiem līdz simfoniskam orķestrim — tāds mūsu muzikālās pašdarbības diapazons, šis

plašums iepriecina un liek gaidīt jaunus sasniegumus.

Būtu nepareizi neredzēt arī trūkumus un kļūdas, no kā pašdarbības māksla laikā jābrīdina.

Mākslinieciskās pašdarbības attīstībai jāvadās no tā, ka padomju māksla audzina ne tikai estētiskās jūtas: mūsu māksla aicināta audzināt padomju cilvēkus komunisma garā. Tāpēc sevišķa vērība jāvelti mūsu pašdarbības kolektīvu repertuāram. Repertuāra idejiskais līmenis un tā izpildījuma kvalitatē daudz pulcinos neatbilst pašdarbības mākslas augstajai nozīmībai un dažreiz nevis cel. bet, gluži otrādi, mazina pulciņa dalībnieku māksliniecisko gaumi. Ne tikai fabriku un rūpnieciskās skates, bet pat vairākās apgabalu un republiku skates daži pulciņi izpildīja beidzēju un zemas kvalitātes repertuāru. Vēlīkajos Lukos, piemēram, skatē pirmo vietu ieguva un tika ieteikti Maskavas skatē solisti, kas izpildīja tango «Es mīlu», pēc savas kvalitātes apšaubāms liriskus valsus, otršķirīgus maršus.

Sliktas gaumes elementāri jūjami Kazachstāna pulciņu darbā. Pulciņu vadītāji, kuriem pašiem trūkst labas gaumes, kultivē izpildījumus, kas atgādina sliktas estrādes stilu.

Tautas instrumentu orķestri ne vienmēr bija rūpīgi attīcībā pret krievu tautas dziesmu, neskaitāmie populāri bieži vien samontēti rupji, tajos trūkst īsta melodisma, dvēselīguma, kas raksturīgs krievu dziesmām. Dažos apgabalos, piemēram, Sverdlovskas apgabalā, pārkāpās ar senu sadzīves deju uzdevumiem.

Pašdarbības mākslas plašais vēriens prasa, lai tiktu ievērojami uzlabota šī svarīgā kultūras darba vadība, kas ir VACP kultūras daļas, Mākslas lietu komitejas, tās organu, tautas mākslas namu un sevišķi arod-biedrību centrālo un fabriku un rūpnieciskās kultūras pieaugumu. Izrādījās, ka dažas arodorganizācijas šai ziņā pilnīgi bezdarbīgas, nepiedalījās skatē. Tas attiecināms uz Austrumu akmengļu rūpniecības, Austrumu naftas rūpniecības, mašīnbūvniecības un instrumentu rūpniecības un citu uzņēmumu arodorganizācijām.

Ļoti vāji skate norisēja Molotovas apgabalā, vāji Ivanovas apgabalā un būtībā pilnīgi izjuka Čeremovas apgabalā. Mākslinieciskās pašdarbības atpalicība šais lietajos rūpniecības apgabalos pilnīgi neciešama.

Neraugoties uz to, ka mākslinieciskā pašdarbība ieguvusi milzu vērtību, šī kultūras darba nozāres organizācijā un vadībā ir lieli trūkumi.

VK(b)P CK savos lēmumos norādīja, cik milzīga nozīme tautas audzināšanā ir daiļliteratūrai un mākslai. Uzskatot pašdarbības mākslu par vienu no svarīgākajiem līdzekļiem mūsu tautas idejiskā un kulturalā audzināšanā, arodorganizācijām, komjaunatnei, Mākslas lietu komitejai šis brīnšķīgās kustības attīstībai pastāvīgi jāvelti daudz vairāk uzmanības, jāuzlabo tās vadība, jāsniedz tai nepārtraukta palīdzība.

Pulciņi ļoti izjūt augstas kvalitātes lugu, dziesmu, muzikālu sacereģumu trūkumu. Milzīga pulciņu vadītāju armija nesāņem vajadzīgo instruktažu, norādījumus un palīdzību no mākslas un arod-biedrību organizācijām. Komjaunatnes organizācijas bieži vien nepiedalās šai darbā un neizmanto māksliniecisko pašdarbību kā līdzekli jaunatnes audzināšanai, tās kulturalā līmeņa celšanai.

Nopietni jābrīdina par visu veidu mākslinieciskās pašdarbības pulciņu vadītāju kadru sagatavošanu un kvalifikācijas celšanu. Uz mākslas mācību iestāžu bāzes jāizveido plašs kursu un semināru tīkls. Lai papildinātu pulciņu vadītāju kadru ar augstu kvalificētiem specialistiem, jāpapildina audzēkņu kontingents vidējās mākslas mācību iestādēs, konservatorijās, teātru institūtos, muzikas skolās. Lai nodrošinātu pašdarbības pulciņus ar repertuāru, metodiskiem un mācību līdzekļiem, atsevišķu bibliotēku veidā jāizdod labākas lugas, dziesmas, dejas, deju krājumi un citi repertuāri. Padomju rakstnieku savienībai jāiesalsta ievērojamākie rakstnieku repertuāra radīšana mākslinieciskajai pašdarbībai.

Skates laikā daudzi mākslinieki aktīvi palīdzēja mākslinieciskajai pašdarbībai. Šī profesionālu un mākslas mīlošu radošā draudzība jānostiprina. Pilnvērtīga mākslinieciskā pašdarbības attīstība iespējama tikai apgūstot visu to kultūru, meistarību, augsto idejiskumu kas ir raksturīgs mūsu padomju mākslai — progresīvākajai mākslai pasaulē.

Attīstot māksliniecisko pašdarbību, jāizmanto tajā padomju jaunatnes miljons, organizējot palīdzību šai cēlajai masu kustībai jāvadās no VK(b)P CK norādījumiem, ka...partija un valdība arī turpmāk audzinās teitā labu gaumi un augstas prasības pret mākslas darbiem».

N. Popova,
VACP sekretare

GENIALAIS KRIEVU TAUTAS DZEJNIEKS

(Sakarā ar Ņekrasova dzimšanas 125. gadadienu)

Sā gada 4. decembrī pāiet 125 gadi, kopš dzimis genialais krievu dzejnieks Nikolajs Ņekrasovs. Arī šodien viņa dzeja ir tuva mūsu dzimtenes tautām, jo Ņekrasovs piederēja tiem cilvēkiem, kas visu savu mūžu darbu ziedoja cīņai pret tautas verdzīnātājiem. Kā dzejnieks demokrats, par savu lielāko uzdevumu un pienākumu viņš uzskatīja modināt tautu uz revolucionāru cīņu pret cara patvaldību.

Ņekrasovs neaprobežojās tikai ar dzejošanu. Viņš pazīstams arī kā Krievijas pagājušā gadsimta progresīvāko žurnālu «Sovremennik» un «Otečestvenniji zapiski» redaktors, izcils žurnālists, kritiķis un prozaiķis. Visos darba laukos viņš neatlaidīgi un kvēli cīnās pret reakcijas spēkiem.

Ņekrasovs dzimis 1821. gada 4. decembrī Podoljas guberņas, Vinnicas apriņķa Južvinas miestā, kur nodzīvo tikai trīs gadus, jo viņa tēvs pāriet dzīvot uz savu dzimto muižu Grešnevu pie Volgas, Jaroslavas apgabalā. Tieši te Ņekrasovs cieši saskaras ar zemnieku dzīves smagajiem apstākļiem, kas viņu dziļi un nelīdzsvaroti ietekmēja. Ņekrasovs mācās Jaroslavas ģimnazijā, bet pēc tās beigšanas 1838. gadā tēvs viņu aizsūtīja uz Pēterburgas kara skolu. Ņekrasovs protestē pret šādu tēva rīcību, jo grib iestāties universitatē. Ar to sākas visgrūtākais laiks jaunā dzejnieka mūžā. Tēvs atsakās viņu atbalstīt, un Ņekrasovam jāiztver smaga cīņa par eksistenci. Universitatē iestāties neizdodas. Divus gadus viņš ir brīvklauštājs Petrogradas universitātes filoloģijas un vēstures fakultātē. Šai laikā viņš cītīgi raksta dzejas un 1840. gadā izdod savu pirmo dzeju krājumu «Ilgas un skaņas», kuram vēl ir spilgts romantisma zīmogs. Bet drīz vien Ņekrasovs atbrīvojas no romantisma ietekmes un nostājas cīnītāja pozīcijā, aizstāvēt nabadzīgos laudis. Šo straujo pagriezienu Ņekrasova dzīvē ievērojami sekmēja tas apstākļi, ka viņš nokļuva lielā krievu kritiķa Beļinska ietekmē un aktīvi uzņēma četrdesmito gadu progresīvākās idejas. Sevišķi labvēlīgi Ņekrasova uzskatu tālāko veidošanos ietekmēja kopīgā darba gadi ar Čerņiševiski un Dobroļubovu — pazīstamākajiem revolucionāriem demokrātiem. Kā ārkārtīgi apdāvināts un labs sabiedrisko parādību izpratējs Ņekrasovs kļuva par sava laika Krievijas literatūras dzīves vadītāju.

Ar savām dzejām un sabiedriskajām darbībām Ņekrasovs iedeva bailes reakcijas aprindās. Raksturīgi par viņu izteicās toreizējais reakcionārais žurnālists Bulgariņš: «Ņekrasovs — vispārīgākais komunistis; pietiek S.-Pēterburgas almanachā izlasīt viņa dzejas un prozu, lai pārliecinātos par to. Viņš briesmīgi kļēd par labu revolūcijai.»

1877. gadā Ņekrasovs kļuva par žurnāla «Sovremennik» vadītāju. Cara patvaldība visiem līdzekļiem mēģināja aplāpēt jebkuru progresīvu ideju. Tā vērsās arī pret Ņekrasova vadīto žurnālu. Lai visādā ziņā saglabātu žurnālu, Ņekrasovs neapstājās nekādā grūtību priekšā, bieži pat atteicās iespiest tajā savas dzejas, kurās viņš droši izteica savus uzskatus.

Savā literarajā un sabiedriskajā darbībā Ņekrasovs iet kopšori ar Čerņiševiski un Dobroļubovu, kuri augstu vērtēja lielo dzejnieku. Pēc Ņekrasova

nāves Čerņiševiski rakstīja: «Ņekrasovs — mans labvēlis. Tikai viņa gudrības, augstās gara dižciltības un neļokāmās rakstura stingrības dēļ man bija iespēja rakstīt tā, kā es rakstīju. Es labi kalpoju savai dzimtenei un man ir tiesības uz tās atzīnību; bet visi nopelni tās priekšā — viņa nopelni.» Ņekrasovs nenovērsās no Čerņiševiska pat tad, kad pēdējo iesloga cietumā; žurnāls «Sovremennik» sāk pat iespiest Čerņiševiska romānu «Ko darīt?»

1865. gadā žurnāls saņēma vairākus brīdinājumus par cariskajai iekārtai nevēlamu materiālu iespiešanu, bet 1866. gadā cara valdība kategoriski noliedz tālāku žurnāla «Sovremennik» iznākšanu.

Bet ar to neizbeidzas Ņekrasova literāri sabiedriskā darbība. Nākamajā gadā viņš uzņemas žurnāla «Otečestvenniji zapiski» vadību, kurā turpina to pašu demokrātisko līniju un kas vēlreiz parādīja Ņekrasova nepieņemamu un dziļo principālīti cīņā par tautas progresu, jo viņa vadītajiem žurnāliem bija ļoti liela sabiedriskā audzināšana nozīme kā demokrātisko ideju pārdabīgiem Krievijā. Reizē ar to Ņekrasovs ir karsts un neatlaidīgs cīnītājs par jaunu kultūru, kurai jāpieder visplašākajām tautas masām.

Grūti bija dzejnieka pēdējie divi dzīves gadi. Viņa spēki bija iedragāti. Slimība viņu saistīja pie gultas. Šajos gados viņš rakstīja maz. Tomēr tauta viņu neizmirsā. Uz nāves gultas atradāmies, Ņekrasovs saņēma daudz vēstulu, kurās skanēja pateicība dzejniekam, kas modinājis cilvēkus taisnības un brīvības jūtās. Sevišķi zīmīga bija Pēterburgas studentu vēstule Ņekrasovam: «Mums zēl tā, kas mūsos iedegda šo lielo milu pret tautu un iekvēlināja naidu pret tās apspiedējiem.»

1878. gada 8. janvārī Ņekrasovs mira. Lielas lauzu masas, rūpnīcu un fabriku strādnieki, dažādu revolucionāru organizāciju dalībnieki pavadīja Ņekrasovu pēdējā gaitā, ar to izsakot savu atzīnību lielā dzejnieka revolucionāra darbam un viņa cīņai.

Materiālu savai dzejai Ņekrasovs ņēma no dzīves īstenības, uzskatot dzeju par tautas masu audzināšanas līdzekli, noliedzot abstraktās teorijas par «mākslu mākslai». Sevišķi tas izpaūzās viņa ievērojamajā dzejā «Pilsonis un dzejnieks». Pats būdams cīnītājs par tau-

tas laimi, Ņekrasovs aicina arī citus dzejniekus darīt to pašu, cīnīties par tēvijas godu un savu pārliecību, jo katram dzejniekam vispirms jābūt pilsonim, kas par savas tautas lietu nebaidās iet pat nāvē.

Redzēdams un izprazdamas sabiedriskās dzīves parādības, Ņekrasovs savās dzejās atspoguļojis lielu laika posmu krievu tautas vēsturē — dzimtbūšanas laika pēdējo periodu un gandrīz divus gadu desmitus pēc dzimtbūšanas atcelšanas Krievijā. Savās vienkāršajās un brīnišķīgajās dzejās viņš meistariski attēlo tālāka nabadzīgo tautas slāņu dzīvi pilsētās un laukos, kā arī muižnieku, cara ierēdņu, uzpirēju parazītisko dzīves veidu uz tautas darba rēķina. Ņekrasovs bija tas, kas cīnījās pret dzimtbūšanu, bet pēc notikušajām reformām turpināja šo cīņu pret cara reakcijas spēkiem, jo viņš saprot, ka dzimtbūšanas laiku pinekļu vietā radīsies jauni («Brīvība»).

Carisko Krieviju Ņekrasovs nosauca par tautu cietumu. Tur valdīja despotisms un patvaļa, katras brīvas idejas nesēji tika vajāti un terorizēti. Tautu smacēja verdzības nakts. Ņekrasovs bija pirmais pēc Radiševa, kas savos darbos tik spilgti parādīja savas tautas, un jo sevišķi zemnieības, neapskauzamo stāvokli cariskajā Krievijā, kur skanēja apspiesto vaidu, kur valdīja bēdas un aukstums.

Ņekrasovs savā dzejā asi nosoda liberāļus, kas mēģināja tēlot tautas aizstāvju lomu, bet patiesībā kalpoja cariskās iekārtas interesēm, bija tās uzturamie aizstāvji.

Cik dziļas bija Ņekrasova saites ar savu tautu, to viscaur pierāda viņa dzejas vienkāršā valoda. Daudzas viņa dzejas savas formas un uzbūves ziņā līdzinās krievu tautas dziesmām. Tās plebārstītas ar vienkāršās tautas izteiciem, parunām un sakāmvardiem. Izskaidrojums tam ir viens: Ņekrasovs labi un vispusīgi pazina savas tautas folkloru, mīlēja to un meistariski izmantoja savās dzejās, lai tās būtu saprotamākas un tuvākas plašākām tautas slāņiem.

Dzejnieks ticēja tautas masu spēkam sociālo apstākļu uzlabošanā. Ar lielām sāpēm viņš konstatēja, ka ievērojamas zemnieku masas ir politiski inertas un nespēj ieslēgties aktīvā cīņā pret apspiedējiem. Tomēr Ņekrasovs tic, ka tauta vienreiz uzveiks savus ienaidniekus un izcīnīs sev brīvību.

Kā savas tautas patriots Ņekrasovs karsti mīlēja savu dzimto zemi un ticēja tās gaisai nākotnei, jo krievu tauta ir spējīga visu panest un izlauzt sev ceļu. Tas nav lēts patriotisms. Dzejnieks par patriotismu uzskatīja cīņu pret tautas apspiedējiem. Tieši tāpēc viņš septiņdesmitajos gados varēja būt un bija revolucionārās jaunatnes labākais audzinātājs.

Ņekrasova poezijas nozīme nav zudusi arī šodien. Tā mūs aicina vēl karstāk mīlēt savu socialistisko dzimteni, kur pati tauta veido savu dzīvi, kādu savā dzejā arī bija iecerējis lielais krievu tautas dzejnieks demokrats.

Brīnišķīgās Ņekrasova dzejas nav svešas arī latviešu tautai. Jau ap šī gadsimta sākumu un arī vēlākos gados labākās no tām bija tulkotas latviešu valodā. Tās iedvesma mūsu darba tautai nicināšanu pret apspiedējiem, aicināja cīņā par brīvību. Tagad viņa dzejas, atgādinādamas mums beztiesīgo darba lauzu dzīvi buržuāziskās iekārtas apstākļos, aicina cīņā par padomju dzimtenes spēka un varenības tālāko nostiprināšanu. Tāpēc arī šodien mums ir mīļš un dārgs lielā krievu dzejnieka Ņekrasova vārds.

VL. KAUPUŽS

DOBROĻUBOVS

(Sakarā ar viņa nāves 85. gadadienu)

rakstījis, dveš dzīla revolucionāra pārliecība un idejiskums.

Dobroļubovs uzskatīja, ka literatūrai un visām mākslas nozarēm jāklūst par dzīves īstenības un sabiedriskās attīstības likumu atspulgu. Atšķirībā no ziņātnes, literatūrai un mākslai jārod dzīves parādību vispārīgākus mākslas tēlos. Kritikas uzdevums, pēc Dobroļubova domām, «noteikt, vai autors atrodas vienā līmenī ar tām dabiskajām tieksmēm, kas jau modušas tautā, vai arī drīz modīsies». Šie vārdi ļoti labi raksturo Dobroļubova dzīlo literatūras un mākslas izpratni, tās nozīmi tautas idejiskā audzināšanā. Rakstniekam savas darbos jāpauž tautas intereses, viņš nedrīkst atrauties no tās, jo viņam jābūt cīnītājam par savas tautas interesēm. Šie Dobroļubova vārdi saglabājuši savu aktualitāti līdz šai dienai un atgādina mūsu rakstniekiem — radīt savam laikam atbilstošu literatūru.

Literāro darbu vērtību Dobroļubovs noteica vispirms pēc tā, par cik tie atbilsto dzīves sociālās parādības. Apškatot Gončarova, Turģeneva, Dostojevska un sevišķi Ostrovska darbus, Dobroļubovs izvirza sava laika aktuālās problēmas un parādā literatūras lielo sabiedrisko nozīmi. Viņa ievērojamais raksts «Kas ir obļomovščina?» sacēla veselu vētru inteliģences aprindās un pacēla Gončarova romāna sabiedrisko un literāro vērtību lasītāju acīs.

Apškatāms rakstnieku darbus, Dobroļubovs parādīja neapskauzamo tautas dzīvi toreizējā Krievijā — beztiesību un tumsību, valdošo šķiru izvirtību un varmācību, darba lauzu ekspluatāciju.

Rakstā «Kas ir obļomovščina?» Dobroļubovs Gončarova romāna varoņu Obļomova personā šausa muižnieku aprobežotību, slinkumu, nespēju cīnīties, parāda viņu zemo izsūcēju dabu. Rakstā «Tumsas valstība» Dobroļubovs aizstāvēja pagājušā gadsimta lielo krievu dramaturģi Ostrovski, kura darbos viņš saskatīja jaunu dzīves pulsējumu, ko nespēja saskatīt pat izcilie kritiķi — Pisarevs un Grigorjevs.

Tikai Dobroļubovs spēja objektīvi novērtēt Ostrovska lugu sabiedrisko nozīmību, ar ko viņš atbrūvoja «estētiskās kritikas» pārstāvjus, kuri centās atraut dramaturģa radošo darbu no tālāka sabiedriskajām problēmām, kas bija vērstas pret pastāvošo iekārtu. Pēc Dobroļubova domām, Ostrovska dramaturģija ir grandioza deviņpadsmitā gadsimta otrās pusēs Krievijas «dramatiskā poema». Turgotāju un ierēdņu patvaļa, muižnieku aprobežotība, ģimenes despotisms, kukulu nēšanas kults — tās ir tikai atsevišķas parādības, kas izteica toreizējās Krievijas «vispārējo tumsību», cariskās imperijas puvsušos balsi. Ostrovska lugas «Negais» galvenās varones Jekaterinas personā Ostrovskis izteic protestu pret tālāka valdošo šķiru patvaļu. Šo protestu savā rakstā «Gaismas stars tumsas valstī» pastiprina Dobroļubovs. «Jekaterinas tēla», — viņš raksta, — mēs redzam, protestu pret dzīvniecisko morāles izpratni, protestu, kas sakāpināts līdz beidzamajam, izkliegtas mājas mocības un pār bezdibeni, kurā metās nabaga sievietes. Raksta vērtība ir tā, ka Dobroļubovs atsedz šī protesta motīvus un cēlonus. Vienkāršās sievietes Jekaterinas tēla viņš parāda, ka pati tauta ir gatava sacelties pret cara patvaldību, jo tas, kas izvēlas nāvi verdzības vietā, ir arī gatavs ziedot savu dzīvi cīņā par tautas atbrīvošanu.

Dobroļubovam bija lielas spējas atmaskot ienaidnieku, kas spilgti izpaudās viņa dzejoļos un fejetonos žurnāla «Sovremennik» pielikumā «Svītoka». Tajā viņš atsedz visādā veidā ekspluatatorus, reakcionāros profesorus ar viņu piesārņotajiem uzskatiem par dzīvi, izsūcējus muižniekus, «tīrās mākslas» pārstāvjus, nodevīgo presi, cariskās Krievijas satrunējošo iekārtu. Viņa satīra asi vērsās pret visu, kas kavē tautas saimniecisko un kulturālo plaukumu.

Dobroļubovs bez žēlastības izsmēj muižniecisko poeziju, liberāļus un viņu tukšo plāpāšanu par «progresu», viņu piekāvību reakcijas priekšā, samierināšanos ar pastāvošo iekārtu. Liberāļu reakcionārās šķiriskās būtības atmaskošanu Ņekrasovs uzskatīja par Dobroļubova un Čerņiševiska vēsturisko nopelni.

«Ai, kā viņš mīlēja tevi, tautā! — rakstīja Čerņiševiski pēc Dobroļubova nāves. — Tevi neaizniedza viņa vārds, bet kad tu būsi tāda, kādu gribēja viņš tevi redzēt, tu uzņīnāsi, cik daudz darīja tavā labā šis genialais jauneklis, labākais no taviem dēļiem.»

Šie Čerņiševiska vārdi piepildījās. Padomju tauts zina savas tautas labākos dēļus un prot cienīt viņu piemiņu. Padomju literatūra vairs nav literatūra «izredzētajiem», tā pieder un piederēs visplašākajām tautas masām, par ko bija domājis un sapņojis lielais cīnītājs par tautas brīvību — Dobroļubovs.

Arī latviešu tautai nav svešs Dobroļubova vārds, viņa literārais mantojums un progresīvie centieni. Latviešu tauta kopā ar visām Padomju Savienības tautām atzīmē viņa nāves 85-to gadadienu, jo Dobroļubovs sadega cīņās, aizstāvēdams darba tautas brīvības cēllos ideālos, ar visu dvēseles spēku nīdā apspiedējus un liekēžus, sauca uz labāku, brīvības saules apstarotu dzīvi.

N. Nikolajevs-Bergins

N. A. Ņekrasova dzejoļi

DOBROĻUBOVA PIEMIŅAI

(1864.)

Tu biji stingrs, un jaunībai jau tavai
Bij māka kaislības no prāta šķirt,
Mūs mācīji tu brīvībai un slavai
Gan karsti dzīvot, gan' vēl karstāk mirt.

Tu zemes baudas krasi atraidīji
Un skaidrību tev lemts bij saqlabāt,
Tu neveldzējams dvēšles slāpēs biji;
Kā māte tuva dzimtene bij klāt,
Tā savus darbus, nodomus, ko vīji,

Tu atdevi un goda laužu sirds
Tā pievērsi, uz jaunu dzīvi saukdams,
Un laimi, perles, vainagā kas mirdz,
Tu mīlai solīji, uz priekšu traukdams.

Bet pārāgri bij tavai stundai sist,
Un gudrā spalva tev no rokām krita.
Cik spožam prāta spīdeklim bij dzist!
Un cik oan sirds šī kādreiz strauji sit!

Daudz gadu prom jau, daudz kas mainījies,
Un augsti pceļies pār mums tu esi...
Jel raudī, Krieveme, un lepjojies —
No laika tā, kopš tu zem saules dvesi.

No tavām dzīlēm dēls nav nācis tēds
Kā viņš, kas dzīlēs tavos atkal slīga;
Daudz daļu dārgumu bij viņā krāts
Un cētu tieksmju liela pārpilnība.

Ak, daba — māte! Ja tu pasaulē
Pa laikam nesūtītu šādus laudis,
Tad nīktu dzīves druva...

APSĪK SPĒKI MAN...

(1861.)

Apsīk spēki man gadu no gada,
Gurds kļūst prāts, sirdi vēsums sāk ļaust,
Un uz kapu jau mūžs mani vada,
Pirms tev, dzimtene, brīvība aust.

Tak es vēlētos zināt vēl mirstot,
Ka tu parēizu ceļu rast spēji
Un ka rītdienu gaišu jau nirstot
Redz tavš arājs, kas tirumus sēj.

Un lai vējš vēl no mīlotās sētas
Tādu vienīgu skaņu man nes,
Kur vairs cilvēka asinis, rētas,
Kur vairs asaras nejausu es.

BRĪVĪBA

(1861.)

Dzimtene — māte! Tavš kļajums kur vied,
Pirmoreiz viegli man ceļi tur iet.

Mīļajai bērnu uz rokām es redžu,
Gaišas tad domas pats sirdī sev dedzu:

Laimīgā stundā bērns piedzimis. Šķiet, —
Līktenis nelems tam asaras liet.

Bērnbā savā ja jūties, bērns, brīvi,
Varesi pats reiz sev izraudzīt dzīvi, —

Izskirties, — mūžā, — vien zemnieks tik būt,
Jeb vai par ērgli zem debesim kļūt.

Pārdomās šinīs gan daudzās ir kļūdas:
Cilvēka prāts ir smalks, lokans un zūdas.

Dzimtbūšanas vietā laudis vēl daudz
Izliks mums tīklu, kas tvarsta un žņaudz.

La!... Bet tos tauta rausta agrī vai vēlī,
Muza! Sveic brīvību cerībā kvēli!

Atdzejojis Jānis Grots

MAKSIMA GORKIJA

„IENAIDNIEKI“

Pirmizrāde LPSR Krievu dramtas teātri

Pirms četrdesmit gadiem krājumā „Znarije“ bija iespēsta Maksima Gorkija luga „Ienaidnieki“. Cara cenzura neļāva to izrādīt uz skatuves. Bija aizliegta arī „Ienaidnieku“ tālākā izdošana. „Sis ainas ir nepārtraukts aicinājums cīņā pret bagātnieku šķirām, tāpēc to nedrīkst izrādīt“, — tā cenzors novērtēja šo lugu.

Šai lugā Gorkijs droši un atklāti uzstājās kā karsts cīnītājs, aicinot strādniekus izšķīrēt kaujā ar viņu ienaidniekiem — „bagātnieku šķirām“. Lugaļā jo lielāka nozīme tāpēc, ka šis aicinājums izskanēja vismelnākās reakcijas laikā, kas bija iestājusies pēc 1905. g. revolūcijas. Sākās cariskās iekārtas kalpu soda ekspedīcijas gājiens pret strādnieku šķiru, bet Gorkijs, kā mākslinieks šais smagajās dienās gāja cīnītāju pirmajās rindās. Ne velti tālaika reakcionārie kritiķi par Gorkija lugu „Ienaidnieki“ kļiedza, ka „Gorkijs cenšas pārvērst mākslu par politiskās propagandas ieroci“.

Kā viss Gorkija darbs, tā arī luga „Ienaidnieki“ caurskrīt ar augstu idejiskumu, nesamierinātu principālīti. Gandrīz nevienā savā lugā Gorkijs tik asi un atklāti nerisina šķiru cīņas problēmu, kā to viņš dara „Ienaidniekos“. No vienas puses, te radīta rījīgā, nepiesātināmā privātpašnieku

LPSR Nopelniem bagātais mākslinieks N. S. Barabanovs Zachara Bardina lomā

sabiedrība, kas dzīvo bailēs par savu turpmāko likteni, bet no otras puses — vienotā strādnieku šķira, kas soļo priekšā savam mērķim un tic savas lietas galīgi uzvarai. Šo divu spēku cīņu rakstnieks rāda konkrētos vēsturiskos apstākļos. Kaut arī šai brīdī apspiedēji jūtas kā uzvarētāji, kaut arī drosmīgos cīnītājus gaida cietums un trimda, viegla — „šie laudis uzvarēs...“

1906. gadā, revolūcijas atplūdu laikā, Gorkijs tomēr prata saskatīt revolūcijas uzvaru, aicināja cīnīties tās vārdā un par to. Šai apstākli ir Gorkija — revolūcijas vētras putna, savas šķiras dzējinieka, — lielums.

Arī šodien šī luga nav novecojusies, tā dziļi savilņo mūsu skatītāju. Notikumi, kas risinās pirmās krievu revolūcijas priekšvakarā kaut kur Krievijas impērijas nomalē, manufaktūras fabrikā, liekas mums ļoti tuvi un pazīstami. Ar kādu lielu meistarību Gorkijs attēlo priekšvētras elektrizēto atmosfēru, cik spoži izvērsās lugas sižets un cik bagāta ir tās tipu un raksturu galerija!

Kādreiz Verdi, iepazīstoties ar Glinkas operas „Ruslans un Ludmila“ melodiju bagātību, teica, ka viņam šo melodiju pietiktu sešām operām. Apmēram to pašu varam teikt par Gorkija lugas „Ienaidnieki“ personāžu bagātību. Ar patiesi lielu mākslinieka spēku viņš parāda uz skatuves veselu krievu buržuāzijas priekšstāvju panoptikumu, bez žēlastības atmasko viņu riebigu, vētrisko dabu, puvušo „liberalu“ frazeoloģiju. Ar lielu mīlestību Gorkijs zīmē strādnieku cilvēkus, visi viņi ļoti dažādi, dzīvības spēka pārpilni un labi laudis. Mēs redzam, kā aug viņu revolucionārā pašapziņa un cik cieša ir viņu proletariskā solidaritāte.

1906. gadā, kad literatūrā uzplauka dekadentisms un pesimisms, Gorkijs rāda lielisku realistisku sacerejumu. Tas ir liels Gorkija kā rakstnieka un cīnītāja, bagātās krievu literatūras labākā pārstāvja nopelns.

Gorkija lugas „Ienaidnieki“ izrāde teātrim dod lielas iespējamības, bet prasa arī lielu atbildību. Tāpēc pirms izrādes radās zināmas bažas: vai Krievu dramtas teātris, kas vēl atrodas ceļā uz māksliniecisku briedumu, tiks galā ar tik sarežģītu un atbildīgu materiālu? Ar prieku jākonstatē, ka šīs bažas bija nepamatotas. Mēs redzējām mākslinieku kolektīvu, ko iedzīvināja Gorkija darbs, redzējām interesantu iz-

rādi, kas savilņoja skatītāju, kaut arī tai bija savi trūkumi.

Lugas iestudējuma režiju prasīgi veicis A. Glekovs. Savu uzmanību viņš koncentrēja Gorkija nodomu atklāšanai, radot vienotu ansambli. Šai ziņā teātris guvis nopietnus sasniegumus.

„Ienaidnieku“ uzvedumā vairs nemana stila sadrumstalotību mākslinieku tēlojumā, ko līdz šim redzējām Krievu dramtas teātri. Izmērot divus trīs izpildītājus, visi mākslinieki savas lomas veido patiesi un realistiski. Protams, ne visi mākslinieki tēlo vienlīdz meistariski, bet skatītājs tomēr redz mākslinieciski vienotu un spēcīgu kolektīvu.

Režisoram izdevās atklāt skatītājam Gorkija nesamierināmās cīņas, proletariēšu solidaritātes un strādnieku šķiras uzvaras ideju, tātad visu to, kas ir galvenais šai lugā.

Izrādē iepriecina skatuves mākslinieku panākumi: pareiza un pilnvērtīga lugas personāža interpretācija. Pirmām kārtām gribas atzīmēt lielisko N. Barabanova (Zachars Bardins) un E. Bunčukas (viņa sieva Polina) tēlojumu.

Zachars Bardins, kapitalists un muiznieks, pārstāv t. s. „liberalus“. Viņš ar izjūtu un skaistiem vārdiem runā par progresīvām idejām, bet viņa darbī ne ar ko neatšķiras no kura katra ekspluatatora, arī no Michaila Skrobotova darbiem. Savu strādnieku priekšā viņš tric un dreb. Piekāpšanās strādnieku prasību priekšā Bardins sedz kļedzošiem vārdiem par taisnību un vienlīdzību, bet, tikko pārgājušas tiešas briesmas, viņš maina savu nostāju. „Vienlīdzība... fizioloģiskā vienlīdzība... hm... jā... Labi. Bet vispirms esiet cilvēki, apgūstiet kultūru... tad runāsim par brīvību“, — saka viņš. Bet ritā, kad ierodas žandarmi un zaldāti, Bardins runā: „Ko tad lai dara? Ja uzbrūk, — jāaizstāvas“.

Bardins pats tic savam „humanismam“, tic, ka viņš ir labs un taisnīgs. Šo pašlavināšanu un pašattaisnošanu Barabanovs tēlo lieliski. Un jo vairāk sirsnības viņa spēlē, jo pilnīgāk viņš ašedz Bardina riebigu un bīstamo izsūcēja dabu.

Līdzīgi Barabanova Zacharam savā vietā ir arī viņa sievas Polinas tēlotāja Bunčuka. Aktrise ļoti smalki veidotā zīmējumā rāda šo ne visai gudro kundzeni, kas kā papagailis atkārtoti visu, ko tā dzird no vīra. Bunčukai ļaunīgi izdevās izvairīties no gluži ārēja komisma un parādīt dziļi pārliecinātu tēlu, kas atbilst autora nodomiem — Polinas bezpersonību.

Jakova Bardina lomā redzējām Rīgas skatītājiem vēl jauno aktieri S. Digamu.

Nodzēries inteliģents, cilvēks ar neapšaubāmi labām dotībām, cilvēks, kas neatrod vietas šim zvēriskajai sabiedrībā un tāpēc arī ir „pazudis“, — tādu Bardinu rāda autors un tādu to izveido arī Digams. Aktieris ļoti viegli, it kā pastelkrāsās zīmē šo sarežģīto pretrunīgo raksturu. Tikai viena detaļa pamazina tēlojuma iespaidu: ir vietas, tiesa, gan nedaudzas, kad Digama balsi dzīvas, dabiskas izrunas vietā ieskanas teatrali toni. Tie lieki un viegli novēršami.

Jakova sieva Tatjana, pēc profesijas aktrise, ar savu nemierīgo, nenoteikto raksturu tuva vīram. Arī viņa nevar atrast vietas savā apkārtnē un viņai trūkst gribasspēka, lai no šīs apkārtnes galīgi šķīrtos. Vajevskajai šīs lomas izdojums izdevies. Vajevska-

Aktrise V. G. Vajevska Tatjanas lomā

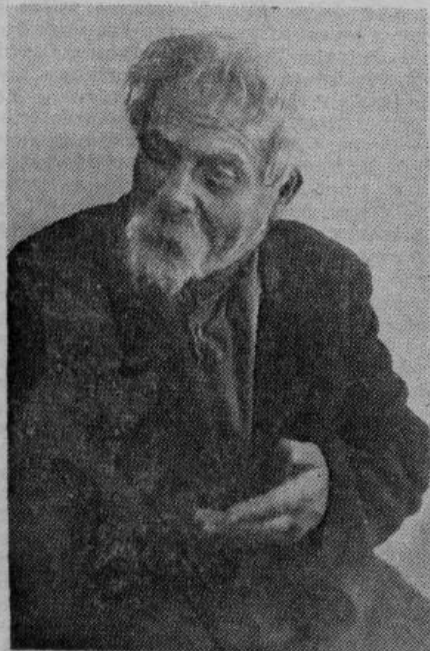
jas tēlotājā Tatjanā gribētos tikai redzēt vairāk ironijas un asa prāta. Ne velti Tatjanai saka, ka viņa ir „sieviete ar neapšaubāmu oriģinalitāti“.

Nadiju, Polinas brāļmeitu, autors parādījis daudz enerģiskāku un viengabalaināku. Viņas tālākais ceļš ir

skaidrs, viņa atradīs ceļu uz tiem, kuriem patlaban karsti simpatizē. Nadja ir daudz jaunības straujuma un tiesmības izjūtas. Viņai piemīt arī nervozitāte, kas pilnīgi saprotams, ja ievēro pieaugušo konfliktu ar apkārtni, kas viņai tuva. A. Aleksandrova labi parāda šo Nadjas straujumu un nervozitāti. Bet, pārāk akcentējot šos divus momentus, drusku cieš Nadjas tiešais dzīves uztvērums.

Atklāto, cinisko ienaidnieku grupu raksturo Skrobotovu ģimene — fabrikants Michails, viņa sieva Kleopatra un brālis prokurors Nikolajs. Michailu Skrobotovu tēlo Čizovs. Savu lomu viņš veido pārāk „strupi“, primitīvi, un tāpēc arī tēls zaudē spēku. Nikolajs Skrobotovs Jurovska traktējumā ir daudz cietāk liedēts un tāpēc tuvāks īstenībai. Zem vienaldzīgas ierēdņa maskas slēpjas zemiskas kaislības, kuras beidzot izlaužas uz āru. Jurovska darbs šinī lomā rada vēl pagaidām nepabeigta uzmetuma iespaidu. Šķiet, ka aktieris vēl meklē, un cerēsim, atradīs tās līnijas un krāsas, kas pilnīgi atklās šo tēlu. Kas attiecas uz Kleopatru — (Caadajeva), tad jāsaka, ka, neraugoties uz labi domāto spēli, aktrise šai lomā ne visai piemērota.

Atsevišķa vieta izrādē ir prātu izdriņķojušajam ģenerālim Pečeņegovam. Ši visai interesantā loma J. de-Bura tēlojumā izkrit no kopējā ansambļa. Ģenerālis Pečeņegovs de Bura tēlojumā ti-

LPSR Nopelniem bagātais mākslinieks A. S. Astarovs Lēvšina lomā

kaī smieklīgs, bet Gorkijs to rāda arī abaidošu, kas sevišķi izpaužas viņa rīcībā pret zaldatu Konu. Viņa izturēšanās pret strādniekiem arī naidīga. Izrādē Pečeņegovs tikai smieklīgs, vienpusīgs.

Brīvprātīgā spiega un sīkta viltnieka kantorlīsta Pooģija lomai teicamu izpildītāju teātris atradīs Zacharova personā. Par viņa spēles trūkumiem tikai jāuzskata ārēji neizdevīgā maska. Tāpat visai neizdevies ir policijas ierēdņu ārējais zīmējums. Kāpēc gan izrādes realistiskajā stilā vajadzēja iekļaut šādu rupju naturalismu? Turpretī Rodins nullelajā vachtmistra Kvačā lomā paguvus izveidot pietiekami abaidošu figuru, netiecoties uz šaržu. Diemžēl, daudz mazāk jau pārliecina Semjonovs rotmistra Bobojedova lomā.

Daudz dvēseliska skaistuma autors piešķiris darba ļaužu pārstāvjiem. Neapstā siltu Lēvšina tēlu sniedz A. Astarovs. Ar pievilcīgu vienkāršību Astarovs atklāj vecā strādnieka gudrību, parādot šo strādnieku tādu, kas ar savu dzīves pieredzi izprot sociālo netaisnību. Lēvšina Astarovs iemieso proletariāta solidaritāti un izšķirīgā brīdī paceļ šo strādnieka tēlu lielā revolucionāra patosa augstumā.

Nekur Gorkijs savā lugā tieši nerāda uz kantorlīsta revolucionāra Sincova piederību partijai, bet nav ne mazāko šaubu, ka Sincovs ir bolševiku partijas pārstāvis. Spilgti ir dzīvi Sincovu tēlo Denisovs, rādīdams to kā pieredzes bagātu konspiratoru, kas prasīgi slēpjas zem vienkārša kalpotāja maskas, vienmēr saglabādams savu personīgo cietu. Sevišķi lielu Sincova iekšējo spēku un pārkumu par ienaidniekiem Denisovs parāda tai brīdī, kad Sincova priekšā jau atveras cietuma durvis. Sīki un nožēlojami Sincova priekšā izskatās visi šie Bardini, Skrobotovi un Bobojedovi... Rūpīgi savas lomas veikt centušies Žuks (Grekovs) un Kočetkovs (Rjabcevs), bet viņu tēlojumi tomēr nespēja ieslīdēt publiku. Tie bija neveiksmīgi. Pavisam nevairis izrādījās Mihailevičs (Jagodins). Atvaļināto kareivī Konu veiksmīgi un atgūti notēlo Sachovskis. Viņa tēlojums tuvu atbilst autora nodomiem.

Dažus vārdus par izrādes dekoratīvo pusī. Mākslinieciskā Abolīna dekoratīvais ietērs nav ne spilgts, ne īpatnējs, ne izteiksmīgs. Viduvējības izrādē dekoratīvā noformējumā Krievu dramtas teātri a'kārtojas. Šī nevēlamā parādība nekāvēloties jālikvidē, jo viss teātra mākslinieciskais kolektīvs, kaut gan palēni, bet noteikti virzās uz priekšu.

L. Gurevičs

N. DUDINSKAJA UN K. SERGEJEVS

„Don-Kichotā“

Petipa-Minkusa balets „Don-Kichots“ kopš savas rašanās (1869. g.) piedzīvojis vairākus, gan veiksmīgus, gan mazāk izdevušos, pārģoījumus. Iezīmīgākie ir A. Gorska un F. Lopuchova pārveidojumi. Arī Rīgā „Don-Kichots“ jau parādās trešajā — A. Fjodorovas, O. Lēmana un H. Tangijevs-Birznieces, — redakcijā.

Baleta dramatiskais pavadēns nav sevišķi spilgts. Izrādes vērtību lielāko tiesu ceļ krāšņpils spāņiešu deju klāsts. Tas ir fons, uz kura veidojas Servantesa romāna atsevišķie epizodi ar galveno varoni Don-Kichotu priekšgalā. Līdztekus Don-Kichota gaitām risinās Kiterijas un viņas izredzētā Bazila milas romāns. Ne visai augsta muzikālā vērtība ir baleta partitūrai. Baletmeistari palaiķam to kuplīna ar citu komponistu muziku (šo autoru vārdus būtu lietderīgi atzīmēt arī programā). Turpretim no dejiskā viedokļa Minkusa muzika ir reti dinamiska, temperamentīga un ritmiska.

Don-Kichota uzvedums prasa rūpīgu sagatavošanu, lielu dalībnieku skaitu un spilgtu dekoratīvu ietēru. Mūsu baleta apšambliis baletmeistars H. Tangijevs-Birznieces vadībā šo uzdevumu godam veicis. Tas līdzvērtīgi sadarbojās ar Lēpingradas izcilajiem viesiem — Staļina premijas laureātiem,

Nopelniem bagātajiem māksliniekiem N. Dudinskaju un K. Sergejevu.

N. Dudinskaja Kiterijas lomā bija apbrīnojami gracioza, viegla un vijīga. Mimiskajās ainās tai neparasti dzīva vaibstu izteiksme. Pārsteidz viņas liodošie lēcieni, reljefās arabeskas un zilbinošie fuetē. K. Sergejevs bija temperamentīgs Bazils. Viņa asprātīgā komika krogus skatā tikami atdzīvinojuma izrādes gaitu. Pēdējā cēlienā klasisko Pas de deux abi mākslinieki nodejoja ar spīdošu briu. Sajūsmu radīja K. Sergejeva lēcienu elevācija un triskārtēja priuetei.

Ar tehnisku gatavību un dedzīgu tēlojumu izvirzījās H. Tangijeva-Birzniece (Mersedese) un A. Ozoliņš (Es-pada). Klasiskajās dejās teicamus pānākumus guva M. Svareniece (Huani-ta), J. Strode (Cikalija), J. Geidāne (Driadu valdniece). Draiskajā zemnieku sevīlajā rotaļīgi sadarbojās N. Ap-site, T. Zvirgzdīpa, A. Barmotiņš, J. Pīkieris, E. Bērzs. Vairāk attapības un veiklības varētu vēlēties H. Vimbuļa (Don-Kichots) un viņa pavadotāja J. Titosa (Sančo Pansa) tēlojumā.

Diriģents Arvīds Jansons bija vēlāmā kontaktā ar skatuvi. Nevainojami izturētas pat ipatnējās dejojā gaisa pauzes.

Elza Silija

Arvīda Grigūļa komedija

„Kā Garpēteros vēsturi taisīja“

LPSR Valsts Liepājas Muzikālā dramatiskajā teātri

Arī Liepājas teātris, tāpat kā Valsts Dramas teātris, Oktobra svētkos saviem skatītājiem sniedza jauno Grigūļa komediju „Kā Garpēteros vēsturi taisīja“.

Komediju inscenējuši teātra mākslinieciskais vadītājs Kārlis Piesis un režisors Zanis Kopštāls. Režijas iecere — izmantojot bagāto autora dotu materiālu, izveidot laikmetīgu skatuves darbu. Autors teksts šur tur īsināts, lai neciestu darbība un tēlu psiholoģiskais pamats. Vēl būtu nepieciešami īsināt Bērziplapmirtas diezgan garo runāšanu pienotavā, kas psiholoģiski neatbilst apstākļiem.

Liekot komedijas pamatā šķiru attiecības, darbs daudz zaudējis tieši komedijas plāksnē, t. i., raksturi ir mazāk smieklīgi. Toties vairāk-lugā atsedzas sabiedriskās attiecības, un smieklu vietā par lugas negatīvo personāžu rodas sašutums. Sevišķi tas vērojams lugas centrālās figūras — Vēža — tēlojuma izkārtojumā, kas izrādē tāda veidā stāv patālu no autora zīmētā Vēža. Šāds uzveduma žanrs — likt pamatā šķiru attiecības un dziļu psiholoģisko risinājumu — Liepājas teātrim Grigūļa komedijas inscenējumā raksturīgs jo sevišķi. Ievērojot, ka režijas nodoms bijis nostādīt personāžu savā vietā, vadoties no viņa sabiedriskās situācijas, lugas inscenējums jāuzskata par izdevušos. Šie inscenēšanas principi ietekmējuši arī izrādes ritmu un stilu: liekot izrādes pamatā padziļinātu pārdzīvojumu, gausāks kļuvis tās ritms, bet stils tipiski realistisks.

Runājot par skatuves atmosferas meklējumiem, jāsaka, ka to jau lielā mērā noteic divu dažādo sabiedrisko šķiru — bijušo un topošo cilvēku — centieni un darbība. Ernesta un Bērziplapmirta, Abeles un Roba, vispār — padomju ļaužu skati — rada darbīgu atmosfēru. Tāda arī izrādē atrasta, Gluži pretēji — dikdienības, viltības, kaitniecības apdvēstē — atmosferu rada pretējās puses rīcība. Šo pretīšķību noskapa arī ievērojot divu dažādu izjūtu pasaulē. Skatuves darbība visuma noris attiecīgi izrādes atmosferai.

Komedija rakstīta, kā par to izsakās pats autors, lai atmaskotu lauku dzīves pārveidošanas ienaidnieka seju. Tādēļ vispirms jāpaskata negatīvais personāžs un tā galvenā figūra — Vēzis, ko tēlo Arvīds Briedis. Briedis ārēji labi izstrādājis savu tēla detaļas un cenšas tam pakļaut arī psiholoģisko darbību. Visumā tas viņam arī izdodas, taču tēlojumā ir vietas, kurās pietrūkst ticamības viņa rīcībai (1. cēliena sākumā, 2. cēliena beigās). Aktieris labi izjūt darbības atmosferu: ievērojot to, ka viņam jāparāda Vēža pretsabiedriskā daba, kas tajā pašā laikā ir arī komedijas tips, Briedis sašniedzamā jāuzskata par visai ievērojamu. Izmērot minētos iebildumus, Briedis savu uzdevumu veic.

Otrs nozīmīgākais tēls negatīvo pusē ir Klaips, ko tēlo Ernests Karelis. Jāatzīmē, ka aktierim šīs lomas tēlošanai ir visai izdevīgas fiziskās dotības. Karelis ir arī ista mākslinieciska dzirksts; aktieris iedzīvojas, skatītājs viņa pašsajūtaj tēlojumā vienkāršs un atraisīts. Kareļa Klaips — raksturīgs ierāvējs, kam savā laikā nekā cits nav bijis jādara kā tikai jāsanem nauda un jārupējas, lai citi to neapkrāptu. Tagad viņš jau pilnīgi un apzināti kaitnieks — kaitīgāks nekā Vēzis, viltīgs, aptaukojies. Par viņu nav ko smieties, jo viņš ir trums tautas ķermeni. Spekulanta Ciemiņa tēla autors gribējis uzzīmēt spekulantu. Jāpiezīmē, ka tas viņam izdevies tikai pa pusi.

Ciemiņš nav tipisks spekulants, bet tikai cilvēks, kas savā dzīvē nekad nav ticis uz drošām kājām, kaut arī kādreiz runājis pa diviem telefoniem. Viņš vienmēr gribējis iekāpt iedomātās „lielās dzīves“ šūpolēs. Reizēm viņam tas it kā izdevies, bet visumā viņš bijis tikai laimes meklētājs. Grigūļa Ciemiņš — kapitalistiskās iekārtas radīto apstākļu izdzimtenis.

Paula Zālīša tēlojumā tāds arī visumā parādās Ciemiņa tēls. Jāpiezīmē tikai, ka pirmajā cēlienā aktieris nav atradis lomas psiholoģisko pamatojumu, kādēļ arī nepārliecinātos vieglums viņa runā tirgošanās skotā. Istenībā taču Ciemiņš šinī skatā Vēzim melo un cenšas izpatikt — viņš ir gudrāks nekā Vēzis un zina, ka Rīgā nekādu angļu nav. Zālīša tēlojumā šinī skatā to neredzam.

Andrejs Riziks tēlo bijušo miesnieku, tagadējo galas sagādes agentu Bomi. Viss labs sakāms par aktiera masiku, tāpat par lomas interpretāciju — tāds cilvēks ir redzēts dzīvē. Bet ir vietas, kur aktieris kļūst ārišķīgs (2. cēlienā — bēgot no Ciemiņa; svaidīšanās ar rokām, reibumu tēlojot).

Maz raksturīguma autors devis Vēža sievas Kristīnes tēlam. Kristīnes Dūcmanes tēlojums to arī izsmēl. Paulīnes lomā Amālija Jaunvalka. Viņas tēlojums pieskaitāms labākajiem.

Autoram pārņemts, ka viņa pozitīvie tēli pabāli. Te gribētos aizrādīt uz darba zemnieku Bērziplapmirta un Matīsa Roba tēliem. Autors zīmētais puspārnieks — dzīves gudrs, smīnošs, labirdīgs, vareno nopiests un pazemots. Kas gan bija tāds puspārnieks! Vēzis — Garpēteru saimnieks, viņam klausīja visi pagasta varenie; arī tagad Klaips Vēzim maļ, bet Bērziplapmirt — ne. Katru gadu viņš līga jaunu saimnieku un palīka ar visu ģimeni dzīves ēnā — viņš taču bija tikai Bērziplapmirts. Autors viņam devis raksturīgu valodu un tādu — mazliet smīnošu, ar gaišu galvu un atklātu sirdi — savā tēlojumā viņu sniedz arī Vilis Verners.

Robu — apzinīgo, kļūso, godīgo darba zemnieku, tēlo Zanis Kopštāls — vienkārši, skopiem žestiem. No viņa Roba divē siltums, atklātība un patiesa sajūsma par jauno laiku. Mākslinieciski Kopštāla Robs ir viens no vispilnīgākajiem izrādē.

Raksturīga autora traktējumā ir Bērziplapmirta. Zēl tikai, ka viņas raksturs un uzskati pa lielāku daļu atsedzas vienīgi pašas stāstījumā, ne darbībā. Sirsnīgu, savā laikā nogurušu, bet tagad siltas jūsmas un cerību pilnu — tādu viņu teicami tēlo Ance Silnovska.

Bērziplapmirta lomā — Herta Kīne. Citkārt nīpru, uzņēmīgu, bet mazliet jau par gudru, kam pietrūkst naivās zēnības — tādu viņu atveido Kīne. Tāla sabiedrotā — Vēža māsasdēla Ernesta, lomā, kas, autora vārdiem runājot, kritis tālu no Abeles — Roberts Šņipke. Ernestam lugas gaitā, pretēji daudzēm citiem tēliem, jāpāraug. To arī redzam Šņipkes tēlojumā.

Aktivistes Abeles tēlu pilnam izsmēl Irma Briede. Justa Kadīga lomā — Jānis Grantiņš. Tā ir godīga, centīgā darba inteliģence, kas darbā grib ielikt visu savu sirdi.

Izpildkomitejas priekšsēdētāja Pakalna lomā Ernests Rozentāls. Autors to sūtījis no VEF strādnieku vidus. Aktierim tēlojumā jānod raksturīgākas iezīmes, kas attaisno apgalvojumu, ka viņš vēlēties.

Visumā komedijas inscenējums izdevies un bija vērtīga teātra dāvana Liepājas darbaļaudim Oktobra svētkos. Arnolds Tanbergs

PAR SKOLU UZVEDUMIEM PIEMĒROTU REPERTUARU

Sakarā ar konkursu par labāko latviešu oriģināldarbu bērnu un jaunatnes literatūrā, gribētos izteikt dažas piezīmes attiecībā uz dramatiskiem sacerējumiem.

Mums, ārpuskolas audzināšanas iestāžu darbiniekiem, tāpat kā skolu mākslinieciskās pašdarbības vadītājiem jo sevišķi asi izjūtas skolu uzvedumiem piemērotas dramatiskās literatūras trūkums.

Ja pēdējos gados iznākušajos latviešu padomju autoru dzeju krājumos un stāstu grāmatās kaut cik plašā izvēlē vēl varam atrast bērniem piemērotu lasāmvielu un ja starp šiem darbiem ir arī krietns skaits tādu, kuru var izmantot skolu darbināšanai, tad dramatisko pulciņu uzvedumiem nepieciešamā repertuāra zinā stāvoklis ir ļoti grūts. Kopš Padomju Latvijas atbrīvošanas no vācu okupācijas latviešu dramatisko oriģināldarbu bērniem parādījies maz.

Fr. Rokpeļņa «Gaisma», A. Brodeles «Talka» un «Greznā mušmire», A. Sakses un O. Aināres «Trīs skūnīši», Indr. Lēmana un Ed. Mārēna «Sarkanais karogs» — tas ir viss, ko bērnu un jaunatnes skatuvei snieguši latviešu padomju rakstnieki. Ja vēl no šā saraksta atskaitām Fr. Rokpeļņa lugu «Gaisma» (ko skolas apstākļos pagrūti izrādīt), tad paliek tikai trīs oriģināli dramatiski darbi, kuru skolas var izlietot savā mākslinieciskajā pašdarbībā. Te vēl varētu minēt pāris no krievu valodas tulkojuma vai dramatisēto darbiņu, kā O. Aināres «Labās zāles», Gaidovska «Briesmīgais ienaidnieks» u. c., bet arī ar visu to nevar apmierināt mūsu skolu mākslinieciskās pašdarbības pulciņus. Tāpēc nav brīnums, ka skolas, bieži vien, meklējot izeju no šī stāvokļa, uzved dažādas novecojušas, mazvērtīgas ludziņas.

Tādēļ skolotāju — mākslinieciskās pašdarbības vadītāju, kā arī ārpuskolas audzināšanas iestāžu pedagogu vislielākais lūgums rakstniekiem, radot bērnu un jaunatnes literatūras konkursu darbus, nopietnu vērību pievērst arī skolu uzvedumiem piemērotu, māksliniecisku un idejiski vērtīgu īsu ludziņu, skeču, humoresku, montāžu radīšanai.

Kādam tad jābūt labam, skolu skatuveņu piemērotam skatuves darbam?

Vispirma — ludziņa nedrīkst būt liela apjoma, — jo garāka luga, jo grūtāk to iestudēt un izrādīt uz skolas skatuves. Autoriem jāatceras, ka pēc samērā nogurdinošā skolas darba skolēni un tāpat arī skolotāji bieži vien neatrod vairstik daudz enerģijas, lai spētu sekmīgi iestudēt garas, plašas lugas. Skolās tāpat diezgan bieži nākas mainīt uzvedumu programmas, kādēļ starplaiņā jau tehniski vien nav iespējams veikt garākas lugas iestudēšanu. Bet īsu ludziņu var labi sagra-

tavot dažās nedēļās, īsa ludziņa prasa arī mazāk pūļu un līdzekļu uzveduma dekoratīvajam noformējumam. Ideālākais ludziņas samērs, liekas, būtu 5-8 lappuses. Vidusskolu uzvedumiem lugas garums var būt arī nedaudz lielāks (10-15 lpp.), bet pamatskolu jaunākajām klasēm un pirmsskolas vecumam uzvedums var aprobežoties pat ar 1-2 lappusēm. Otrkārt — skolu uzvedumiem nav visai piemērotas lugas ar plašu personāžu, sarežģītu sīzētisko risinājumu. Tādi darbi no inscenētāja prasa samērā lietas režisora spējas un zināšanas, kādu mūsu skolu drampulciņu vadītājiem lielāko tiesu trūkst, jo skolās drampulciņus parasti vada literatūras skolotāji, kam specialas skatuviskas izglītības nav. Tādēļ skolu uzvedumos vēlāmākais darbojošos personu skaits ir 4-8.

Treškārt, skolu pašdarbībai domātās ludziņas nedrīkst būt gari monologi, abstrakti prātojumi, gausa darbība. Situāciju mainībai jābūt dzīvai, vēlāmās domas jāizsaka asprātīgos dialogos, konkrētos tēlos, daiļā, nevainojamā valodā. Jāizvairās no darbības veidošanas tādā apkārtne, kas prasa sarežģītu skatuvisko iekārtojumu, biežas ainu maiņas, grūti pagatavojamus košumus.

Ludziņas jācenšas ievīt krietni daudz laba, veselīga humora, jo tas bērnu skatītājos vienmēr labvēlīgi ietekmē lugas dzīvāku uztveri, asprātības ļoti patīk arī pašiem mazajiem aktieriem. Taču vienmēr jāatceras, ka galvenajam ludziņai jābūt audzinājamam momentam, ka tai jābūt pedagoģiski un ideoloģiski iespējai, tādēļ, kas skolēnos izkopj krietnas morāles un rakstura īpašības, audzina bērnus komunistu garā.

Tematikai jābūt aktuālai, tādai, kas ir ciešā saskarē ar šīs dienas īstenību. Var rādīt padomju skolas dzīvi un darbu, pionieri organizācijas veidošanas mūsu skolās, pionieru dzīvi vasaras nometnēs (kara spēles, meža karnevali, ekskursijas), skolēnu līdzdalību padomju valsts atjaunošanā un jauncesmē, Staļina ceturtās piecādes izpildē, FRA skolu audzēkņus — darba varoņus un stachanoviņus. Var ņemt arī nesenās pagātnes temas — pionieri, timuriņus varonīgo darbu Tēvijas kara laikā, parādīt bērnus — partizānus, partizānus, frontes varoņus u. t. t.

Bet nav teikts, ka temās nevarētu ievīt arī fantastikas un pasaku elementus. Tomēr tas jā dara tā, lai cauri visam darbam būtu saskatāma kāda vērtīga, šodienīga, vadoša doma.

Taču visvairāk tomēr ir tādas ludziņas, kuru saturs tieši un reāli saistīts ar skolas dzīvi, ar mācībām un vērtīgiem audzināšanas momentiem.

Vērtīgi mazo formu skatuves darbi ļoti nepieciešami skolu mākslinieciskajai pašdarbībai. Padomju Latvijas skolas un ārpuskolas audzināšanas iestādēs nepieciešami tos gaida no jums — latviešu padomju rakstniekiem, gaida no bērnu un jaunatnes literatūras konkursu.

L. Pēlmanis,
LPSR Pionieru pils mākslas daļas vadītājs

ARVĪDS GRIGULIS

BĒRNU UN JAUNATNES LITERĀTURAS ŽANRI

Rakstnieks ir dvēseles inženieris. Literatūra audzina cilvēku un līdz ar to audzina visu tautu. Visjūtīgākā audzināšanas ziņa ir jaunatne, tādēļ tieši jaunatnei literatūrai ir īpaši svarīga nozīme. Jaunatne arī vienmēr ir bijusi viskvalitatīvākā grāmatu lasītāja. Nav šaubu, ka jaunatnes uzmanības centrā ir visa literatūra, tādēļ rakstnieks audzināšanas jautājumos vispirms kārtā ir atbildīgs jaunatnei, t. i., mūsu rītdienai, mūsu nākamajai maiņai.

Vārds «jaunatne» plašā nozīmē aptver samērā garu cilvēka dzīves posmu: sākot no bērna dienām, līdz amata vai skolas mācības beigām, līdz tam brīdim, kad, kā mēdz teikt, «cilvēks ieiet dzīvē». Šajā dzīves posmā vairākkārt mainās jaunā, augoša cilvēka pasaules uztvere, jo nepārtraukti veidojas viņa garīgā personība. Tieši dzīves uztvere un izpratne ir tā, kas audzina. Dzīvi uztvert un izprast palīdz literatūra. Literatūrā atspoguļojas visdažādākās dzīves puses. Cilvēks, kas lasa, attīstās daudz ātrāk nekā cilvēks, kam grāmata ir sveša lieta.

Lai varētu sākt mācīt izprast, vispirms ir jācieņot. Literatūrai ar saviem emocionālajiem tēliem, kas liek stāstītājam dzīvot līdz, kas izraisa fantāziju, ir vislielākā iespēja šo interesi radīt. Kurš gan nav augšā nācis no sēdējis pie saistošas grāmatas? Kurš gan nezina, cik daudz viņam dzīves izpratnē ir līdzējuši grāmata?

Līdz ar to, ka literatūra spēj aizraut, tā izraisa tieksmi darboties. Mēs zinām tūkstošiem piemēru, sākot no grieķu teikas par dzejnieku Tirtaju un beidzot ar Pāvelu Korčagu un Timuru, kas pierāda literatūras spēku izraisīt aktīvu, aizrautīgu darbību. Īpaši uzņēmīga šai ziņai ir jaunatne, kas pēc dabas ir piesātināta ar aktīvas darbības potenci. Ir ļoti nozīmīgi, lai literatūra izraisītu sabiedrībā derīgu aktivitāti, jo tieši tur ir literatūras sabiedriskā nozīme.

Padomju literatūra apzinās savu pienākumu un savu galveno uzdevumu — apzinīgi audzināt jauno padomju cilvēku. Tieši tāpēc nekur pasaulē jaunatnes un bērnu literatūrai nepievērš tik milzīgu uzmanību kā Padomju zemē. Šim nolūkam ir īpaši apgādi un īpaši periodiski izdevumi. Krievu padomju literatūrā ir jau ļoti lielas bērnu un jaunatnes literatūras tradīcijas. Jaunatnes un bērnu literatūrā strādā plaši rakstnieku un dzejnieku kadri, un viņu sasniegumi ir vairāk nekā ievērojamas cienīgi.

Latviešu padomju literatūrā nav nedz tādu tradīciju, nedz tādu kadru. Šai ziņai latviešu padomju literatūrā vēl milzīgi daudz lieta un atbildīga darba.

Rodas jautājums — vai pastāv īpaši bērnu un jaunatnes literatūras žanri, kuru likumības jāapgūst latviešu padomju rakstniekiem, lai radītu augstvērtīgus bērnu un jaunatnes literatūras darbus? Vai pietiek tikai ar nodomu uzrakstīt «kaut ko arī bērniem un jaunatnei»?

Bagātā krievu padomju bērnu un jaunatnes literatūrā pierāda, ka pastāv īpaši jaunatnes literatūras žanrs un bērnu literatūras žanrs, pie kam šie žanri ir ļoti grūti. Tie prasa īpašas spējas un, vispirms kārtā, nopietnu māksliniecisku. Kas attiecas uz spējām, tad buržuāziskajā literatūrā ir zīmīgs piemērs. Daņu rakstnieks Andersenš ir liels un nesekmīgi nopūlējis radīt «romānus pieaugušajiem». Par lielu un levdorojamu vārda mākslinieku viņš izveidojis tikai tad, kad pievērsās bērnu un jaunatnes literatūras žanriem. Saprotais, tas nevar būt par ieganstu noraidīt vairāk nekā pamatoto prasību radīt labu latviešu padomju bērnu un jaunatnes literatūru, jo latviešu padomju rakstnieki, izņemot, varbūt, vienīgi Annu Saksi un Indriķi Lēmani, nemaz nav pūlējušies šos žanus izprast un viņos strādāt. Ir pēdējais laiks tiem pievērsties.

Kur pastāv šo žanu noslēpumi un kur stēpjas mūsu bērnu un jaunatnes literatūras mēģinājumu neveiksmes cēloņi, jo šie mēģinājumi, ar dažiem izņēmumiem, nav vainagojušies vajadzīgajiem panākumiem?

Sai sakarā, vispirms kārtā, jāšķir bērnu un jaunatnes literatūru, kuras adresāti ir bērni un jaunatne, bet kas gan savā pilnvērtīgā saturā dēļ ir arī bērnu un jaunatnes uzmanības centrā. Pie pēdējiem piekaitāmi vispirms kārtā daudz klasisku darbi. Šie pēdējie atrodas ārpus bērnu un jaunatnes literatūras žanriem, bet viņu nozīme audzināšanā nav mazāka par darbiem, kuri tieši adresēti bērniem un jaunatnei. Tie atrodas arī ārpus mūsu temas un tie nebūt nemazina prasību pēc darbiem, kas tieši domāti bērniem un jaunatnei, jo viens nevar veikt otra uzdevumu.

Kāds Vakarēiropas bērnu rakstnieks kādā savas grāmatas ievadā pastāsta anekdotu, ka, pirms viņš sākot rakstīt grāmatu bērniem, viņš noguloties uz grīdas un tad vērojot pasauli. Saprotais, tas ir anekdots, kas, pareizi izprasts, tomēr ļoti labi raksturo bērnu literatūras žanra īpatnību. Bērnu rakstniekam nepieciešams īpaši lielu skatījums, kas tomēr nedrīkst lietot un dzīvi vienkāršot, jo bērns pasauli nebūt neuztver vienkāršoti, bet gan kā ļoti sarežģītu kopumu, kura nosēpumi

rakstniekam meistariski un bērnam saprotami jāatklāj.

Tieši vienkāršošanā slēpjas bērnu un jaunatnes literatūras neveiksmes cēloņi.

Ja paanalizējam kuru katru no mūsu, ne visai spožajiem, bērnu literatūras darbiem, tad atklājam tur šādu sīnu. Rakstnieks, pieradis rakstīt «lielajiem», ir pieradis cilvēkus, lietas un parādības skatīt pieauguša cilvēka aspektā ar šim aspektam piemērotajām attieksmju proporcijām. Cenšoties rakstīt bērniem, viņš šīs attieksmes un proporcijas tikai vienkāršo, sak, «mazais» jau citādi nesaprātis. Tiesa, bērna skatījums ir vienkāršs, un dzīves patiesība viņam jāatklāj vienkārši, bet starp vienkāršo un vienkāršoti ir būtiska atšķirība. Maksims Gorkijs pareizi saka: «Vienkāršošana ir samākslotība un tāpat mēli, bet vienkāršība ir ista māksla». Lūk, šī ista māksla jāapgūst bērnu un jaunatnes rakstniekam. Bērns un jaunatne ļoti ātri atšķir melus un tie viņus neinteresē, viņi savās grāmatās grib dzirdēt patiesību par dzīvi. Bez tam, vienkāršotais parasti ir neinteresants, jo viņam nav krāsu, nav emocijas, tas ir pliekans un pelēks, bet dzīve ir krāsaina, daudzpusīga un tāpēc skaista. Bērnam un jaunatnei vajaga dot padomju dzīves patiesību visā tās krāsainībā un skaistumā. Lai to varētu dot vienkārši, ir jābūt istam māksliniekam, un tādām jācenšas būt katram padomju rakstniekam.

No otras puses — ja dzīves patiesība bērnam pasniedz sarežģīti, viņš to nesaprot un tas viņā nevar pamodināt interesi. Interese ir pirmais priekšnoteikums pārdzīvojumam, emociju radīšanai.

Vienkāršības noslēpumu bērnu literatūrā vēl sarežģīti komplikēta problēma kā bērnu un jauniešu psiholoģija. Ir milzīga starpība starp bērnu un jauniešu psihi, un tieši tādēļ jārunā par diviem žanriem — par bērnu literatūras un jaunatnes literatūras žanriem. Literatūras žanrs raksturojas ar to, ka katrā žanrā citādi izsaka dzīves īstenību, t. i., citādi tiek veidoti tēli un zīmēti raksturi. Šo dažādību nosaka bērnu un jauniešu uztveres spēja.

Literatūras centrā ir cilvēks. Šo aksiomu nodibināja Gorkijs. Tikai cilvēks literatūrā ienes dzīvi. Cilvēka attieksmēs un darbības atklājas dzīves daudzpusība un dažādība. Tas pats attiecas arī uz bērnu literatūru. Dabiski, ka bērnu literatūrā galvenokārt darbojas bērni un jaunatnes literatūrā jaunieši, jo varoņim savā darbībā un jūtās jāsausa ar lasītāja jūtām, tikai tad ir nodrošināta lasītā pārdzīvošana un emociju izraisījums, kā arī lasāmvielas pilnīga izpratne. Tikai tad rodas visāsākā tieksme līdzināties varoņim kā darbībā, tā sajūtās.

Buržuāziskā bērnu literatūra maz pratusi radīt tādu varoņus, kas nenomirst līdz ar savu laiku. Varbūt vienīgi Marka Tvena Toms Soljers var vēl šodien radīt iespaidu jaunajai lasītājam, kaut vai ar savu optimānu un dzīves prieku. Turpretī, izgludinātais lords Fauntlerojš šīs dienas mazajam lasītājam var radīt vienīgi vēlēšanos salikties ar to, lai to labi «sabarzītu» piedotu tam «cilvēciņu» izskatu.

Krievu padomju bērnu literatūrā ir jau radījuši veselu rindu nemirstīgu cilvēku, kas dzīvi un spilgti veidoti, pareizi un ticami darbojas dotajos apstākļos. Katrs no tiem atklāj zināmu daļu padomju dzīves, māca to izprast, applicina tās spēku, varenību, izskaidro tās daudzpusību un modina jaunatni tās daudzpusībai ar labo, ar dzīvi veiktīmi mēroties ar labo, ar dzīvi veiktīmi ar nīst nevērtīgo. Nemaldīgs piemērs tam, kā pareizi attēlota padomju dzīve, kļūst par spēcīgāko audzināšanas līdzekli. Turklāt dzīve šeit nebūt nav vienkāršota, bet pasniegta visā tās patiesajā sarežģītībā, tikai skatījums ir vienkāršs un īsts, būtību un raksturīgo atklājot. Ne velti šis bērnu grāmata ar vislielāko interesi lasa arī pieaugušie, un audzinošā iedarbība arī uz viņiem neizpaliek.

Lai atceramies tikai tādu raksturīgu darbu kā Kasija «Svambrāņļu». Tā ir tipiska revolūcijas perioda grāmata. Revolūcija mierīgajās doktora mājis ienes savu nemieru un satricina veico dzīvi. Divi mazi individualisti pakīpeniski zaudē visu: ticību vecākiem, milu lietām, aizrautīgu kara ideālu, tik raksturīgu bērniem, un beidzot arī «Svambrāņļu» — pēdējo vecās pasaules sapņu koloniju. Šī grāmata nojauc veico dzīvi, lai dotu ceļu jaunajai. Tā pasaule, ko paver «Svambrāņļu», nebūt nav mazāk sarežģīta par pasauli, ko paver, piem., Treneva «Lubova Jarovaja». Tikai skatījuma aspekts ir vienkāršs, pasniegšanas forma tāda, kas spēj leņterestēt bērnu.

Lielākā daļa jauniešu dzīves pāiet skolā, tāpēc ir dabiski, ka skolai visu zemju bērnu literatūrā ir ļoti ievērojama vieta. Taču tikai Gaidars ar savu «Skolu» spēj bērniem atklāt, kāda mil-

zīga dzīves skola ir revolūcija. Ar lielu vienkāršību Gaidars prot parādīt tik sarežģītu problēmu, kā karš un revolūcija dod dzīvi jēgu. Vēl daudz lielāka nozīme ir Gaidara grāmatai «Timurs un viņa komanda». Šī grāmata kļuva par veselās, sabiedriski ļoti nozīmīgas kustības nodibinātāju. Ir interesanti salīdzināt Kasija «Svambrāņļu» ar «Timuru». Abu grāmatu varoņi ir fantāziju bagāti, tikai ir milzīga starpība, kādu rezultātu dažādību dod divas dažādas fantāzijas. «Svambrāņļu» zēniem ir vajadzīga nereaļa zeme, kur realizēt iedomāto. Timurs jau ir īsts padomju cilvēks. Tas ir kolektīva cilvēks, kas nerīkojas kā savdabīgs vienpats, un tādēļ šeit mazais fantāzijas cilvēks kļūst organizators un — dzīves veidotājs.

Vēl pietiek atcerēties cilvēku, kas šodien visā mūsu zemē ir viens no populārākajiem. Tas ir Vana Solncevs. Krievu padomju bērnu literatūrā ir daudz labu grāmatu par Tēvijas karu. Karš vienmēr ir bērnu uzmanības centrā, jo to augošais gars prasa cīņu — pretestību pārvārēšanu. Pareizi parādīt Tēvijas karu nozīmē atklāt bērnu un nostiprināt padomju cilvēka stiprākus un cēlākus īpašības. Katajeva Vana Solncevs uzvarēja tādēļ, ka prātā vienkārši un patiesi parādīt sarežģīto kara dzīvi, bez jebkādiem vienkāršošanas mēģinājumiem un parādīt to bērniem saprotamā tēlu valodā, viņu psiholoģijas valodā. Bet arī pieaugušie ar tikpat lielu interesi lasa «Pulka dēlu», jo dzīves atklāšanā te ir dzīvs, lieliski veidots cilvēks un nav nozīmīgi, cik viņam gadu.

Tikpat liela nozīme kā prozai bērnu literatūrā ir arī dzejai. Bērnu liriku, visas pasaules literatūras vēstures mērogā, pirmo reizi tās nozīmīgajā augstumā pacēla tikai krievu padomju literatūra. Arī šie pamatos ir tās pašas likumības, kādas ir starp «lielo» prozu un prozu bērniem. Krievu padomju bērnu lirikas spēks ir tas, ka lirika avots ir padomju dzīve. Lai to saprastu bez īpašiem komentāriem, vajaga tikai atcerēties tādu bērnu liriku kā meistarus kā Agnija Barto, Sergejs Meļnikovs, S. Maršaks u. c. Šie dzejnieki nekādā mērā nepacelties visā savā «pieauguša» augumā un tad pieļiecoties runāt ar mazajiem, sak, mēs arī par jums esam padomjuļi. Nē, viņi vienmēr atrodas blakus mazajam lasītājam un bērnu jūtas viņiem ir tikpat nopietnas kā «sarežģītā» jūtu dzīve lielo lirikā. Tieši tāpēc bērns tur saudzird patiesību un tic tai.

Krievu padomju bērnu un jaunatnes literatūra ar lielu entuziasmu un dziļu gudrību ir bagātīgi radījusi vēl kādu bērnu un jaunatnes literatūras veidu. Par tā nodibinātāju uzskatāms Maksims Gorkijs. Tā ir literatūra, kas bērniem un jaunatnei interesantā, vienkāršā, bet ne vienkāršotā, veidā parāda padomju zinātnes sasniegumus un sabiedriskās dzīves patiesību. Gorkijs 1933. gadā savā rakstā «Par tematisku atstāja īpašu sarakstu, ar kādām dzīves patiesībām jāiepazīstina padomju bērni. Šodien viss šis saraksts jau reālīzēts. Kāda milzīga nozīme ir šāda veidā literatūrā, liecina kaut vai M. Iljina grāmata «Stāsti par lietām», grāmata par porcelāna vēsturi «Kīniešu nosēpums» u. c.

Gorkijs deva arī pirmos pamatprincipus bērnu un jaunatnes literatūrai: «Mūsu grāmatai nav jābūt didaktiskai, rupji tendenciozai. Tai jārunā tēlu valodā, jābūt mākslinieciskai. Mums vajadzīga arī jautra, precīga grāmata, kas attīsta bērnu humora izjūtu». «... Runāt ar bērniem stingri spridīku valodā nozīmē radīt viņos garlīcību un iekšēju riebumu pret pašu spridīku tematu, ko apstiprina priekšrevolūcijas laikmeta ģimenes, skolas un «bērnu» literatūras pieredze». «... Bērns dabai raksturīga tieksme pēc spilgtā, neparastā. Neparastu un spilgtu mums Snvienībā ir tas jaunais, ko rada strādnieku šķiras revolucionārā enerģija. Lūk, tam jāpiesaista bērnu uzmanība, tam jābūt viņu sociālās audzināšanas galvenajam materiālam. Bet par to jāstāsta, tas jāstāda ar talantu un prasmi, viegli apgūstamā formā».

Sacītais pierāda, kādas milzīgas iespējas un kāds plašs darbu lauks paveras latviešu padomju rakstniekiem bērnu un jaunatnes literatūras žanos. Latviešu bērnu un jaunatnes literatūras tradīcijas savā labākajā daļā pazīst tikai atmiņu grāmatas («Staburaga bērni», «Baltā grāmata», «Pastarīgā dienas grāmata» u. c.). Ir laiks radīt īstu bērnu un jaunatnes literatūru, kas runā ne vēstures, bet šīs dienas vārdā. Nevedīsim jaunatni tikai vēsturiskos ekskursos, bet vedīsim to no šīs dienas uz nākotni. Tam nolūkam vajadzīgi kadri, kas īpaši specializētos bērnu un jaunatnes literatūras žanos, bet bez tam katrā latviešu padomju rakstnieka pienākums ir dot kaut ko vērtīgu šajos žanos.

A. OSTROVSKA KOMEDIJAS «BELUGINA PRECĪBAS» 100. IZRĀDE LPSR VALSTS KRIEVU DRAMAS TEATRĪ

24. novembrī LPSR Valsts Krievu dramatisks teātris notika lielā krievu dramaturga A. Ostrovska komedijas «Belugina precības» 100. izrādē.

Skatītāji sīti apveicu jubilejas izrādes dalībniekus. Sevišķi lielus panākumus publikā guva Nopelniem bagātā mākslas darbinieka Jurovskā, Nopelniem bagātās skatuves mākslinieces Meļnikovas un aktrises Bunčukas meistariskie tēlojumi.

JAUNAS GLĒZNAS UN SKULPTURAS RĪGAS STACIJAI

Lai izdaļotu no jauna pārbūvēto Rīgas staciju, šim nolūkam no Maskavas mākslinieku biedrības izstādes fonda iegūtas vairākas vērtīgas glēznas un skulptūras. Mākslinieku biedrības pārstāvis nogādājis Rīgā jau sekojošas glēznas: biedra Staļina portretu, ko darinājis mākslinieks Bulgakovs, Staļina premijas laureata F. Modorova «Kluso dabu», mākslinieka Beļņicka —

Beruja ainavu «Uljanovska — Lēnina dzimtene», mākslinieka Miska darbu «Piemaskavas ūdens baseins» un Staļina premijas laureata Tomska darināto biedra Staļina skulptūru.

Arī Jelgavas stacijā greznos skulptora Aleksejeva darinātā 2,42 m augstā Lēnina skulptūra un skulptora Vajeva darinātās partizānes tēls.

DIENVIDSLAVIJAS RAKSTNIEKU PIRMAIS KONGRESS

17. novembrī Belgradā tika atklāts Dienvidslavijas rakstnieku pirmais kongress, kura uzdevums izstrādāt un apstiprināt Dienvidslavijas rakstnieku savienības statutus un izvēlē savienības valdi. Statutu projektu izstrādāja kongresa sasaukšanas iniciatoru komiteja un to apsprieda rakstnieku organizācijas visās tautas republikās.

18. novembrī kongress apsprieda Ivo Andriča ziņojumu par Dienvidslavijas rakstnieku savienības statūtiem. Nākamajā dienā kongress apstiprināja šos statūtus.

Apsveikumu kongresam nodeva polu rakstniece Sofija Nalkovskaja, PSRS Mākslas lietu komitejas priekšsēdētāja vietnieks I. Anisimovs un franču rakstnieks Zans-Rišars Bloks.

I. Anisimovs, deleģatu sīti uzņēmts, izteica pārliecību, ka jaunās Dienvidslavijas rakstniecības pārstāvji vairo savu tautu uzkrātās kultūras bagātības.

— Dienvidslavija šodien, — viņš teica, — ir lielas celtniecības valsts. Jums, draugi, sevišķi viegli atrast jūsu cilvēkus daudz jauna. Ar šo jauno pierstrāvota Dienvidslavijas tautu dzīve. Parādiēt šos jaunos cilvēkus visā augumā, runājiēt par viņiem pilnā balsī!

Savas runas nobeigumā I. Anisimovs Dienvidslavijas rakstniekiem novēlēja sekmes lielo uzdevumu pildīšanā.

Pēc statutu pieņemšanas kongress

izvēlēja Dienvidslavijas rakstnieku savienības valdi 21 cilvēka sastāvā. Valdes priekšsēdētājs — Ivo Andričs. Ievēlēti seši priekšsēdētāja vietnieki — no katras republikas pa vienam, to skaitā: Otons Zupančičs, Mirosļavs Kriēža, Rodovans Zagovičs u. c. Par valdes ģenerālsēkretāru ievēlēts Cedomīrs Munderovičs, viņš ir arī Dienvidslavijas rakstnieku savienības priekšsēdētājs.

Dienvidslavijas sabiedrība izrādīja dzīvu interesi par rakstnieku kongresu. Avīzes tam vēltīja specialus rakstus, uzskatot to par nozīmīgu notikumu Dienvidslavijas tautu ideoloģiskās un kultūras dzīves laukā.

Avīze «Čina» («Borbas») rakstīja pirms kongresa: «Rītdienā kļūs par ievērojamu dienu ne tikai Dienvidslavijas rakstniekiem, bet arī visai mūsu zemes kulturāli, jo jaunajā tautas valstī, kas radīta grūtā, bet slavas pilnā atbrīvošanās cīņā, tauta ir kļuvusi par kultūras saimnieku; literatūra cieši saistīta ar tautu, bet rakstnieki strādā tautai un smeļas sev iedvesmu no tās dzīves un viņas neizsīkstošajiem avotiem».

Avīze konstatē, ka grūtākajos pārbūvējamajos gados Dienvidslavijas rakstnieki gāja kopā ar tautu un tagad viņiem atvērties plašs un ražīgs darba lauks. Rakstniekiem jāšķīst par tautas audzinātājiem, tās «dvēseles inženieriem».

Kulturas dzīve REPUBLIKĀ

LPSR Leļļu teātra viesizrāde Cēsīs

17. novembrī pirmo reizi Cēsīs viesojās LPSR Leļļu teātris. Izrāde notika Cēsu aprīnka kultūras namā. Teātris izrādīja lugu «Droširdīgie zaķēni» latviešu un krievu valodās. Teātra izrādes bērni uzņēma ar lielu atsaucību.

«Mistera Perkinsa misija boļševiku zemē» Tukumā

Latvijas Poligrāfijas tresta 29. tipogrāfijas un laikraksta «Tukuma Ziņotājs» redakcijas vietējās pašdarbības dramatiskais pulciņš iestudējis Aleksandra Korneičuka lugu «Mistera Perkinsa misija boļševiku zemē», kuras izrāde notika 20. novembrī Tukuma kultūras namā.

Lugu iestudējis režisors J. Zviedris. Dekorācijas gatavojis dekorators E. Meļķis.

Tukuma aprīnka kultūras namā

Tukuma kultūras nama (direktors N. Norenbergs) dramatiskā kopa pēdējā laikā izrādījusi skatītājiem vairākus viencēlienus: Gļekova «Atmaksu» (rež. H. Spengels), Paustovska «Laimis», Potjomkina «Ar siltu vēju» u. c. Pašreiz kopa iestudē A. Grigula «Kā Garpēteros vēsturi taisīja», Raiņa «Zelta zirgu» (rež. N. Norenbergs) un M. Gorkija «Sīkpilsonus» (rež. LPSR Jaunatnes teātra aktieris A. Kalniņš).

Jau veselu mēnesi pie kultūras nama darbojas dramatiskā studija ar 54 audzēkņiem. Teoretiskās un praktiskās nodarbības notiek divas reizes nedēļā. Kā pirmo iestudējumu studija dos Maršaka «Kaķu namus».

Baleta studiju vada baletmeistare Irina Irackaja. Studijā četras grupas, katrā 14 dalībnieku. Studija nākamā gada sākumā sniegs pirmo plašo studijas vakaru.

Kulturas dzīve Neretā

Neretās tautas nams plaši izvērtis masu politiskās un kulturālās audzināšanas darbu. Politpulciņa dalībnieki studē VK(b)P vēstures īso kursu, sistematiski darbojas lektoru un konsultāciju grupas. Koris ar savu bagāto pa-

domju autoru dziesmu krājumu sniedz regulārus koncertus. Dramatiskais pulciņš režisora b. Vitola vadībā neseno izrādīja A. Grigula «Kā Garpēteros vēsturi taisīja» un A. Upiša «Raganu». Darbojas plašs fizikultūras kolektīvs. Tautas nams pagasta ciemu izpildu komitejās izveidojis goda un melnos dēļus, sienas avizes un sarkanos stūrišus. Regulāri tautas namā notiek Ceļojošā teātra un kino izrādes.

Svētdien, 17. novembrī, tautas namā notika mēkslinieku A. Zilinska, T. Matīsa un L. Stolces koncerts, kurā gan varēja vēlēties vairāk laikmetīga repertuāra.

«Kalpu taka» Tukumā

Tukuma ekonomiskā tehnikuma literāri mākslinieciskā pulciņa dramatiskā sekcija 16. nov. Tukuma kultūras namā sniedza Indriķa Lēmana 3 cēlienu lugu «Kalpu taka» izrādi. Lugu iestudējis režisors N. Norenbergs. Izrādē saskatāma, laba kopspēle. Ļoti atzīstami savās lomās bija Anlize (L. Gauša), Stulģis (G. Pļavnīks), Jēkabs (I. Eimānis), Ermoniku Krišs (J. Redzobs), Pestēju Jūliete (L. Reinholde), saimniece (A. Eliņa). Izrādi drīzumā atkārtos Tukumā un sniegs aprīnka lielākajos centros — Irlavā, Jaunpilī, Pūrē, Vānē.

Pašdarbības kolektīva «Rosme» jaunie iestudējumi

Būvstrādnieku Centrālā kluba kolektīvs «Rosme», kas vasarā Rīgas pilsētas pašdarbības skatēs guva labus panākumus ar Staļina premijas laureata, Tautas rakstnieka Andreja Upiša lugu «Strādnieks», tagad savu sniegumu vēl vairāk uzlabojis, izrādot R. Blaumaņa noveles «Saina pavasarī» dramatisējumu 4 cēlienos režisora Harija Sirsona iestudējumā. Ansambļa deva raitu un vienkārši patiesu spēli. Sevišķi minami: Kārlis Zvaigzne (Mālnieks), A. Mūrnieks (Vanags) un Regīna Markane (Liene).

Kā nākamo iestudējumu «Rosmieši» izvēlējušies Arv. Grigula komediju «Kā Garpēteros vēsturi taisīja».

«Iepazīšanās ar Padomju Savienību»

Ar katru dienu Francijā aug interese par Padomju Savienības dzīvi, par padomju ekonomiku, zinātņu un mākslu. Desmitiem padomju autoru grāmatu tulko franču valodā. Ievērojamākie Francijas pētnieki savus darbus veltī padomju kultūrai. Parīzes kultūras un ekonomiskais centrs «Francija — PSRS» (Centre culturel et économique France — URSS) par savu uzdevumu uzskata iepazīstināt franču lasītājus ar Padomju Savienības kultūras dzīvi. Šim uzdevumam kalpos rakstu krājumi «Iepazīšanās ar PSRS».

Pirmais krājums, kas nesēn iznācis Parīzē, atbild daudzajiem franču lasītāju jautājumiem. Pirmajā sējumā ievēloti raksti par PSRS Zinātnu akadēmiju, literatūru, teātri un zinātni.

Jau 1935. gadā Parīzē notikušajā starptautiskajā rakstnieku kongresā rakstnieki, un teātra pētnieks Leons Musinaks, runājis par literatūras un mākslas uzdevumiem, par rakstnieka lomu sabiedrībā, par padomju literatūras nozīmi, izteicis: «Rakstnieki, kurus mēs mīlam, kļūst mums patiesi lieli, tiklīdz viņu piedalīšanās revolūcijā ir apzinīga, tiklīdz, pateicoties viņu lasītāju daudzumam un raksturam, viņi dziļāk iekļaujas revolūcijā; tiklīdz viņi sāk saprast, ka nav lielākas, īstenākas brīvības kā tā, kuru dod galīgā izvēle...» Musinaks runāja par nepieciešamību nodibināt ciešas saites starp rakstniekiem un tautu, masām, tādās saites, kādas pastāv PSRS.

Šie Leona Musinaka vārdi nāk prātā, lasot viņa rakstus par teātri, kas iespiesti krājumā «Connaissance de l'URSS».

Runājot par padomju teātra attīstību, par tā lielajiem sasniegumiem, Leons Musinaks šos sasniegumus saista ar socialistiskās iekārtas attīstību. Leons Musinaks sevišķi uzsver to palīdzību, kādu teātriem, režisoriem, aktieriem, dramaturgiem sniedz padomju valdība un padomju sabiedrība. Musinaks raksta par mākslinieka patieso brīvību Padomju Krievijā, mākslinieka, kas organizē idejiski saudzis ar kopīgo cīņu par socialismu. Viņš sīki stāsta par strādnieku un militāro organizāciju šefību par teātriem, par strādnieku kritiku, par teātra audzināšanu. Citējot Staņislavsku, Tairova un citu padomju režisoru un teātru darbinieku izteicienu. Musinaks pastāsta, ka teātrijas, neskatoties uz teātra mākslinieciskie meklējumi bija saistīti ar pašu dzīvi, stāsta par realisma ceļiem teātri.

*) «Connaissance de l'URSS». Premier volume. Editions «Hier et Aujourd'hui». Paris. 1946.

Īpašu vietu Musinaka rakstā aizņem tēma par mākslas masveidīgo raksturu, par māksliniecisko pašdarbību, jauno aktiera audzināšanas problēmu. Daudz vietās veltīts arī nacionālajiem teātriem.

«Padomju Savienībā katrs pilsonis, — nobeidz savu rakstu Musinaks, — var sacīt par teātriem: «Tas ir mūsu teātris.»

Lielu vietu krājumā «Iepazīšanās ar PSRS» aizņem izcilā franču zinātnieka slavista, akademiķa Andrē Mazona raksts par literatūru. Andrē Mazons sarakstījis vairākas grāmatas par Gončarovu un Turgeņevu. Mazons uzrakstījis arī kapitālus pētījumus par krievu darbības vārdu veidiem. Rakstu, kas ievietots šai krājumā, Mazons nosaucis: «Padomju Savienības literārais mantojums». Tas ir raksts, kurā ievērojama vieta temai par klasiku mantojuma iepazīšanu. Mazons raksta par krievu literatūras tradīcijām, par Puškinu, Radiščevu, Lermontovu, Caadajevu, Hercenu, Turgeņevu, Tolstoju, pastāsta franču lasītājiem par Gorkiju, par to mīlestību, kādu padomju tauta izrādā saviem klasikiem. Sava raksta otro daļu Andrē Mazons veltī padomju literatūras attīstībai.

Rakstā ir arī kļūdas un trūkumi. Mazons nepastāsta par lielajiem krievu kritiķiem, par Beļinski, Dobroļovu, Černiševski. Ir nepareizības arī to literāro grupu raksturojumā, kas pastāvēja padomju varas pirmajos gados, kā arī atsevišķu rakstnieku darbības novērtējumā. Tomēr tas ir pētnieka raksts, pētnieka, kas parciži rāda padomju literatūras organizāciju saites ar krievu klasiskās literatūras labākajām tradīcijām, pētnieka, kurš runā par nepieciešamību nodibināt ciešas sakarus starp rakstniekiem un tautu. Šis saites Andrē Mazons pasvītrot, raksturojot Gorkija darbību. Par rakstnieka ceļu uz revolūciju viņš runā arī rakstā par Aleksandra Bļoka mākslas ceļiem. Novērtējot L. Tolstoja darbību, plaši izmantoti Ļeņina dotie raksturojumi.

Lasot Andrē Mazona rakstu, neviļus gribas salīdzināt to ar Emanuela Re rakstu par padomju dzeju, kas publicēts žurnālā «Esprit» Nr. 5 1946. gada 1. maijā. Šajā rakstā Emanuel Re, cenšoties izanalizēt padomju dzejas attīstības ceļus, pierāda zināšanu trūkumu un daudz uz sabiedrisku parādību neizpratni. Emanuel Re raksta: «Revolūcija — politiska parādība. Tautas dzeja ir tautas mūžīgā «es» izteiksme. Viņa iet savu ceļu, un šis ceļš nedrīkst sakrist un nesakrist ar tās pašas tau-

PSRS IEBRAUKUŠO ARMENU RAKSTNIEKU VAKARS

Armenijas Padomju rakstnieku savienība notika PSRS iebraukušo armēņu rakstnieku — Vagana Tagesjana, Grigorija Kuļana, Stepana Aladžadžjana u. c. vakars.

Padomju Armenijas rakstnieki un Erevanas inteliģence silti uzņēma savus jaunos tautiešus. Vakaru atklāja Armenijas Padomju rakstnieku savienības valdes priekšsēdētājs Avetik Isaakjans. Ar referātu par iebraukušo dzejnieku darbu uzstājās Gurgens Borjans. Rakstnieku savienības vārdā jaunus padomju pilsonus sirsnīgi sveica S. Jurjans un S. Toronci.

KRIEVU VALODAS VĒSTURISKĀ VĀRDNICA

KPFPSR Zinātnu Akadēmijas Krievu valodas institūta Ļeņingradas nodaļas zinātniskais kolektīvs turpina pirms kara sākt krievu valodas vēsturiskās vārdnīcas sastādīšanu. Tā atspoguļos milzīgu vārdu bagātību periodā no XI—XVII g. s.

Vārdnīca kalpos krievu literatūras tekstu pieminekļu un krievu vēstures un literatūras pētīšanai. Tajā pirmoreiz būs noteikti datētas daudzo literatūras pieminekļu izcelšanās vietas.

Vārdnīcas apmērs — 12 sējumu. Pirmais sējums sagatavots iespiešanai, un pašlaik beidz otrā sējuma sagatavošanu. Vārdnīcas sastādīšanai izlieto speciālu kartoteku, kas satur vairāk nekā 1 milj. kartišu.

tas politisko ceļu. No tādas literatūras parādību izpratnes izrietēja arī Re cildinošais dekadentu dzejas vērtējums.

Līdzīgs krievu dzejas vērtējums pilnīgi svešs krievu dzejas būtībai un nerada piekriņķus franču literatūras labākajos pārstāvjos, kas vienmēr uzstājās pret dekadentismu, kas saprot padomju literatūras un padomju dzejas augsto idejiskumu un tautiskumu. Par padomju dzejas patiesajām saitēm ar tautu runāja Anri Barbiss vienā no savām beidzamajām runām 1934. gada oktobrī.

«Var teikt, — teica Barbiss, — ka visi padomju rakstnieki ir cīnītāji. Tas viņiem visraksturīgākais. Sodien visstingrākajā kārtā jāizbeidz ar jautājumu par «mākslu mākslai»... Tikai tad, kad mākslinieks uz laikmeta audekla vērē parādīt sabiedrisko cilvēku, kolektīva locekli, kad viņš varēs spēcīgi ieroci — literatūru, izmantot vispārējās labklājības cīņai, nevis tikai nedaudzu patīkai, tikai tad varēs sasniegt jaunu un lielu laikmetu mākslas un domu pasaulē».

Andrē Mazons savā rakstā sīki pastāsta par Vladimira Majakovska lomu padomju dzejā, par revolūcijas dzejnieka lielo idejisko spēku.

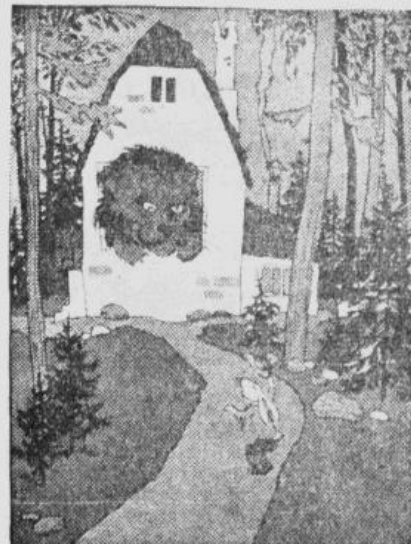
Andrē Mazons rāda, kā Majakovska tradīcijas kļuvušas par laikmetīgās padomju dzejas tradīciju. Runājot par padomju dzeju Tēvijas kara gados, Mazons uzsver, ka Konstantīna Simonova, Leonida Pervomaiska, Borisa Gorbatova un citu poetas, dzejas un stāsti bija spēcīgi tāpēc, ka uzrakstīti cīņu ugunīs, ka viņu autori bija ne tikai literāti (gens de lettre), bet arī cilvēki, kas cīnījās, kas savus pārdzīvotumus mācēja izteikt vienkāršos, skaidros, konkrētos, izjustos vārdos, kurus uzklusēja visa tauta.

Krājums «Iepazīšanās ar Padomju Savienību» caurstrāvots lielām simpātijām uz mūsu zemi un tās kultūru. Līdzīgs rakstiem par mākslu krājumā ievietots liels profesoru Eižena Obela un Zaka Nikola raksts par PSRS Zinātnu akadēmiju, doktora Zistina-Bezansona raksts par Padomju Savienības klimatiskajām stacijām, par ārstniecības organizāciju, doktora Pjera Zorža raksts par jaunu rūdas krājumu atklāšanu Padomju Savienības austrumu rajonos. Visi šie raksti atklāj franču lasītājiem padomju ekonomikas un tehnikas milzīgās iespējas, zinātnes lielo nozīmi Padomju Savienībā.

Nav šaubu, ka krājums «Iepazīšanās ar PSRS» daudz palīdzēs kultūras saišu nostiprināšanai starp Padomju Savienību un Franciju.

Ilustrācijas grāmatai «Kā brālītis trusītis uzvarēja lauvu», kas drīzumā iznāks Valsts izdevniecības bērnu un jaunatnes literatūras redakcijas apgādā

Valsts literatūras archiva ieguvums

Nesen Valsts literatūras archivs ieguva savā rīcībā interesantus materiālus par Vladimiru Majakovski, Starptiem A. Lunačarska luga «Karala bārdzinis» (izd. «Petrograda», 1918. g.). Grāmatas titullappā Lunačarskis uzrakstījis:

«Ģenijam in spe V. Majakovskim no kautrīgā autora».

Otrs dokuments — V. Majakovska lūgums Glaviskustvo priekšniekam. Šajā lūgumā Majakovskis aizrāda, ka viņš nolēmis izdarīt izbraucienus ar šādu maršrutu: Maskava — Vladivostoka — Tokio — Buenos-Airesa — Ņujorka — Roma — Parīze — Konstantinopole — Odesa. «Iai laikrakstā «Komsomoļskaja pravda» apgaismotu jaunatnes dzīvi un sadzīvi un lai varētu turpināt manu darbu seriju par pasaules tautām pēc revolūcijas un kara.»

Valsts literatūras archivs tāpat ieguva A. Svirskā personīgo archivu: dažādus «Manas dzīves vēstures» variantus, kā arī rokkrastā lugas, stāstus, rakstus, sarakstīšanos ar rakstniekiem A. Novikovu-Priboju, A. Čapigīnu, A. Lunačarski, Skitaļecu u. c., rūpīgi sakrātās lasītāju vēstules (ap četri simti) ar atsauksmēm par «Manas dzīves vēsturi».

Lielā vērtībā ir ārzemju rakstnieku autogrāfu kolekcijai, ko ieguvis archivs. Šai kolekcijā arī Georga Brandesa 1911. g. 30. oktobrī rakstītā vēstule. Ievērojams daņu kritiķis raksta par krievu literatūras nozīmi, «ko apbrīno visa pasaule». «Kurš gan no civilizētajiem cilvēkiem necienī lielo krievu literatūru!» — iesauca Brandess.

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā

Latvijas Padomju rakstnieku savienības valde izslēgusi Valtu Grēviņu no Latvijas Padomju rakstnieku savienības kandidātu saraksta.

«CĪNAS» PĀRRUNU VAKARS pirmdien, 1946. g. 2. decembrī, plkst. 19 «Cīnas» zālē, Blaumaņa ielā 38/40. Disputi — A. Grigula «Kā Garpēteros vēsturi taisīja» un lugas uzvedums LPSR Valsts dramatisks teātri. Aicināti visi interesenti. Ieeja brīva.

Atklāta parakstīšanās republikas laikrakstiem un žurnāliem 1947. gadam

Laikraksti:	Zurnali:
CĪNA. iznāk 6 reizes nedēļā, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 5.— 3 " " 15.— 6 " " 30.— 12 " " 60.—	PADOMJU LATVIJAS BOĻŠEVĪKS. iznāk 2 reizes mēnesī, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 3.— 3 " " 9.— 6 " " 18.— 12 " " 36.—
СОБЕТСКАЯ ЛАТВИЯ, iznāk 6 reizes nedēļā, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 5.— 3 " " 15.— 6 " " 30.— 12 " " 60.—	БОЛЬШЕВИК СОБЕТСКОЙ ЛАТВИИ. iznāk 2 reizes mēnesī, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 3.— 3 " " 9.— 6 " " 18.— 12 " " 36.—
PADOMJU JAUNATNE, iznāk 5 reizes nedēļā, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 4.20 3 " " 12.60 6 " " 25.20 12 " " 50.40	АГИТАТОРА БЛОКНОТС, iznāk 1 reizi mēnesī, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. —.50 3 " " 1.50 6 " " 3.— 12 " " 6.—
СОБЕТСКАЯ МОЛОДЕЖЬ, iznāk 5 reizes nedēļā, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 4.20 3 " " 12.60 6 " " 25.20 12 " " 50.40	БЛОКНОТ АГИТАТОРА. iznāk 1 reizi mēnesī, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. —.50 3 " " 1.50 6 " " 3.— 12 " " 6.—
LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS PADOMES ZIŅOTĀJS, iznāk 4 reizes nedēļā, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 8.— 3 " " 24.— 6 " " 48.— 12 " " 96.—	KAROGS. iznāk 1 reizi mēnesī, abonēšanas maksa: 3 mēn. Rbl. 22.50 6 " " 45.— 12 " " 90.—
PIONIERIS, iznāk 1 reizi nedēļā, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. —.50 3 " " 1.50 6 " " 3.— 12 " " 6.—	BĒRNĪBA. iznāk 1 reizi mēnesī, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 2.— 3 " " 6.— 6 " " 12.— 12 " " 24.—
LITERATURA UN MĀKSLA, iznāk 1 reizi nedēļā, abonēšanas maksa: 3 mēn. Rbl. 13.— 6 " " 26.— 12 " " 52.—	FIZISKĀ KULTURA, iznāk 1 reizi mēnesī, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 4.— 3 " " 12.— 6 " " 24.— 12 " " 48.—
DARBA BALSS. iznāk 3 reizes nedēļā, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 2.— 3 " " 6.— 6 " " 12.— 12 " " 24.—	PADOMJU LATVIJAS SKOLA. iznāk 1 reizi mēnesī, abonēšanas maksa: 1 mēn. Rbl. 7.50 3 " " 22.50 6 " " 45.— 12 " " 90.—

Neokavējiet laikrakstu un žurnālu pasūtīšanās! Ieteicam pasūtījumus izdarīt garākam abonementa laikam. Ievērojiet, ka savlaicīga pasūtījumu nodošana garākam abon. periodam nodrošina nepārtrauktu un precīzu piegādi. Individuales un iestāžu, uzņēmumu un organizāciju kolektīvos pasūtījumus pieņem: Rīgā — «Preses Apvienības» Rīgas pilsētas kantori, Kirova ielā 41/43—6. tālr. 9358. Rīgas pilsētas pasta kantori. Brīvības ielā 3, visās pasta nodaļās un korespondences iznēsātāji pastnieki, visās pagastu sakaru nodaļās un aģentūrās, kā arī korespondences iznēsātāji pastnieki un iestāžu, uzņēmumu un organizāciju sabiedriskie preses izplatītāji.